

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrébten egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július—septemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kindó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Vidats István.

A háboru zajának rögtöni elnémulása után, az aratás és gabonatakarítás békés napjaiban alig választhattunk volna hazánk polgárai közül alkalomszerűbb, érdekesebb képet azon férfiuénál, kinek nevét egész Magyarországon minden földmives, mondhatni minden béresgyerek ismeri; a ki szintén tüzzel vassal szerezte ugyan jól megérdemelt hírnevét, mint a sokat emlegetett hadvezérek; de nem ott, hol a halál arat: hanem azon mezőn, mellyet minél szorgalmasabban, és ügyesebben mivel egy-egy nép, annál biztosabban remélheti az ország összes lakossága: hogy megadja neki Isten „az ő mindennapi kenyerét,” s a mi ezzel együtt jár, a szellemi erőt is.

Vidats István, hazánk okszerű mezei gazdaságának történetében elvitázhatlan érdemeket szerzett, mint olyan derék iparos polgár, a kit méltán megillet e cím: „a magyar gazdasági gépészet apja;” mert ő előtte egész Magyarországon sehol sem volt olyan gazdasági gépgyár, melly gyártmányai által országos hirre tudott volna szert tenni, s a gazdasági gépek és tökéletesített eszközök használatát olly átalánossá birta volna tenni, mint ez Vidats Istvánnak sikerült, főkép országos hirre kapott s közelismerésben részesült ekéje által, mellyet a magyar ipar-egyesület annak idejében, a bíráló szakválasztmány előterjesztése következtében, nemcsak arany éremmel tüntetett ki, de ünnepélyesen meg is keresztelé *Vidats-ekének*, így biztosítván a derék polgárnak olly emléket, mellyből minél több kopik el évenkint, annál bizonyosabb annak tartós maradandósága. — De nem levén itt feladatunk a virágzó Vidats-gyár termékeit ismertetni, mellyekből ugy is már többet ismer a közönség e lap

utján *) — ezuttal foglalkozzunk kissé magával a mesterrel. — Vidats István sem nagy vagyont, sem hírnevet nem örökölt; de természetl nyert *éles selfogásu, találékony, fürge essét* vas szorgalommal, fáradhatlan iparkodással és folytonos tanulással tudta si-

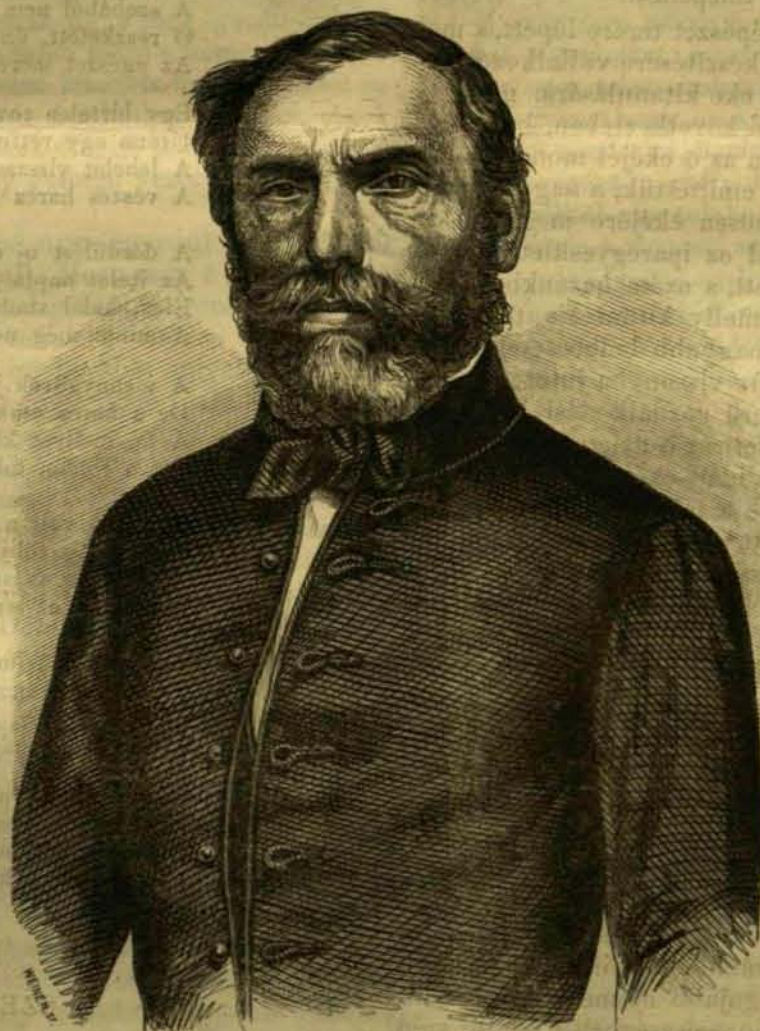
keresen párosítani. — Örökké fürkésző, nyugtalan tudvágyának jeleit Vidats már gyermek korában adta; ezen sajátsága nélkül aligha válhatott volna ollyan hírneves emberré a maga nemében, aminőnek, kivált hazánk gazda-közönsége ismeri. Példája ösztönzésül szolgálhat sok derék, a természet által szép lelki testi tehetségekkel, munkakedvvel megáldott magyar ifjunak; kiknek tetterejét, buzgalmát sokszor meglankasztja a jövőjük feletti elcsüggedés, mert nem látják azt tetemes töke, jelentékeny vagyon által biztosítva.

Vidats István 1802-ben született Kalocsán. Atyja ottani szabómester volt; tűz, víz, devalvatio, s a francia háboru által sokszorosán károsított meglehetősen szegény állapotban. Itt történt Istvánunkkal még ugyancsak kis Pista korában, hogy nagyobb testvéreivel együtt baltával kelle a lenföldön röögöket zuznia, melly nehéz munkája közben, midőn azt hallá egy arra menőtől, hogy: jaj be ros ekéje volt annak a parasztnak, a ki ezt a csunya szántást tette, ő azzal felelt, hogy majd jobbat csinál ő, ha nagy lesz.

Ki hitte volna akkor, hogy a mit a gyermek mintegy öntudatlanul mondott, később csakugyan be fog teljesedni!

Utóbb Szegedre adta őt atyja lakatosmesterséget tanulni, a hol szorgalmasan látogatta az iparos tanulók vasárnapi iskoláját

*) A Vidats-féle gép-gyár rajzát lásd a V. U. f. é. 9. számában.

VIDATS ISTVÁN.

A mai szám végső lapján látható előfizetési feltételekre a t. cz. olvasó-közönséget ezennel tisztelettel figyelmeztetjük.

is. — Volt ezen iskolának egy igen derék rajztanára, a kegyesrend tagja, *Illés*, a ki gondosan kiszemelte a tehetségesebb és szorgalmasabb fiukat, s ügyességökhöz képest mindenféle gép- és tetőmintákat, és sokféle más eszközt készített velök azon kézi muzeum számára, melyet tanítás közben használt. Ezen kitüntetésben Vidats is részesült.

Öt évre terjedő vándorlási idejének nagyobb részét Bécsben töltötte, hol akkor még csak egy gazdasági és két más gépész volt. Itt is szorgalmasan látogatta az iparosok számára vasárnapokon tartott reáltani előadásokat. — Visszakerülvén hazájába, B. Komlóson telepedett le, s csakhamar hirre kapott leginkább azáltal, hogy a legkülönneműbb munkákat, a mikkel megbízták, a várakozáson túl pontosan készítette el; így például a vidéken több községnek, mint Lovrinnak jó toronyórát is csinált.

Mint olyan ember, a ki gyermekkorától fova szeretett okulni, 1830-ban megszerezte magának gróf Széchenyi István híres munkáját, a „Hitelt,” mely akkor időben olly igen felvillanyozta az egész országot, s mondhatni, ez adta neki az első ösztönzést arra, hogy földeink jobb művelését a jobb ekék terjesztése, szaporítása által iparkodjék ő is a maga részéről előmozdítani.

Most már közkedvességre s országos hirre kapott földmives eszközét, az ekét, eleinte megbízás után egyszerűen utánozva csinálta a Zugmayer-félék szerint az ottani *Nákó* uradalom számára, mellyek annyira kielégítőek voltak, hogy a „komlósi lakatos” csakhamar számos megbízást kapott mindenfelől a környékről, mert a szomszéd falukból rövid idő alatt a szomszéd vármegyékbe vitték a jó munka hírét.

A szaporodó megbízásoknak és Vidats természetes hajlamának a gépészethez az lett eredménye, hogy évről évre nagyobb kiterjedésben látott nemcsak az ekék, de más mindenféle gazdasági eszköz gyártásához, s már egészen gépészsze átalakulva, feljött Pestre 1842-ben, s itt állandóan meg is telepedett.

A mint határozottan a gazdasági gépészet terére lépett, a mellet, hogy mindenféle gazdasági eszköz készítésére vállalkozott, — legszenvedélyesebb gondot fordított az eke kitanulására, melylyel annyira is haladt czélszerű módosításai következtében, hogy már 1844-ben több tekintélyes magyar gazda az ő ekéjét mondta a legjobbnak, 1846-ban pedig, mint fentebb említettük, a nagy iparműkiállításakor gépgyártmányaira s különösen ekéjére megkapta az arany érmet. — Ugyanakkor nevezte el az iparegyesület ünnepélyesen az ő általa szerkesztett és gyártott, s azóta hazánkban mindenfelé utánzott ekét Vidats-ekének; melly kitüntetés fölött az arany éremmel; de sőt még annál is nagyobb belbecsessel s nyomatékkaal birt. — Vidats azon sajtóságos viszonyba jutott a hazai gazdasági iparral, hogy amint az okszerű gazdálkodási kedv terjedt Magyarországon, a szerint növekedett az ő üzlete is, s megfordítva: minél bővebb aratással fizetett Vidats-ekéi után a barázda, annál jobban lábba kapott országszerte a jeles földművelő eszközök utáni vágy is; melly nem állapodott meg csupán a szántóvető eszközöknél, hanem a kukoricza-morzsoló-, szeeska-, répavágó-, zuzó-, daráló- stb. gépeken s mindenféle rostákon kívül elhaladt egész a cséplőgépekig és mőmalmokig.

Vidats üzlete már 1852-ben olly kiterjedésű lett, hogy előbb bérbe, azután örököül vett egy vasöntőgyárat; azzal átellenben nagy telket szerzett, hol most raktárai vannak, s az öntőde telkén akkora emeletes gyárat épített, melly rendszeren mintegy 100 munkást foglalkoztat, és két annyinál is többnek volna képes munkát adni.

Mult évben ezen szép gyárintézetet átadta Jankó Vinczének és legidősebb fiának Jánosnak, kik még két ifjabb fiával, Istvánnal és Józseffel folytaták az üzletet, mig atyjok rongált egészsége helyreállítása végett egy időre visszavonult a fárasztó foglalkozástól. Ez után pedig néhány hónapot hazánk határain kívül utazott, különösen a vasgyártás körül tett legujabb előmenetelek tanulmányozása végett, s most ujult erővel, jó egészségben, s eddigi szép ismereteit új tapasztalatokkal gazdagítva, ismét helyt áll gyárában, mellynek minden kalapácsa gyorsabban mozog, ha közel érzi maga körül azt a mestert, a ki az udvaron beszélgetve megmegcsóválja fejét, mert a félig földalatti mőhelyek valamelyikéből egy kalapácsütése elárulák a legényt, hogy nem jól dolgozik.

Ezen rövid ismertetés után még hosszú vidám életet kívánunk a hazafias lelkületű, erélyes, vállalkozó, ügyes mesternek.

Emlékezés egy zivatarról.

Gyermek voltam, de jól emlékezem
A viharra, melly akkor dühöngött.
Most is látom az iszonyu tusát,
Melly megrázá az egész földgömböt.

Apám, anyám gyakran mondogatták,
Hogy ők ilyen zivatart nem értek,
Mintha minden összebeszél volna,
Föllázadott az egész természet.

Egy szellővel kezdődött a nagy harc,
Bár fellegnek nem látszott még nyoma;
A fuvalom enyhületet hozott,
Fű, fa éledt, a mőerre vonula.

Hűvös csókját jól esett éreznünk,
A fojtó lég meggyilkolt volna már;
De mielőtt felüdültünk tőle,
Egyszerre csak beborult a határ.

Tíz felől is tódultak a felhők,
Örömnöknek vége szakadt hamar;
Félelmesen, feketén közelgett
A világot megrendítő vihar!

A természet komor arcot öltött,
De nem rettent jövetelére meg;
A fák bátran fölütötték fejük,
Ők a harctól sohasem féltének.

Szokatlan láz terjedt el mindenütt
Még a fű is daczolni készüle,
A folyamból kiléptek a habok,
Zugott a szél ébresztő éneke.

A jelenet előttem lesz soká,
A szobából nem eresztett anyám;
Ő reszketett, én az ablak mellől
Az egészet meredten bámulám.

Egy hirtelen tovatünő sugár,
Utána egy rettentő dördület,
A lehelet visszaszorult belénk . . .
A vészes harc körülünk kezdve lett!

A dördülést új dőrej követte,
Az ítélet napja jött el, hívők;
Élet, halál viadala volt ez,
A minőt még nem láttak az idők.

A mennykövek jobbra balra hulltak,
De a harc csak daczosabban zajgott;
A fa, mellyet kiesavart a roham,
Ott a földön folytatá a harcot.

Rettentő volt a bősziült küzdelem,
A pokol is följedett rája,
A sötétség valamennyi réme
Megjelent ez iszonyu csatára.

Azt hinném, hogy álom volt az egész,
De szememben nehéz könyű ragyog;
Nyomor, inség, kétségbeesés volt,
Mit e vihar maga után hagyott;

Mikor elmúlt, mint egyébkor szokott,
Nem tűnt se nap se szivárvány elő;
Komor, sötét maradott a látkör,
Esett, esett sokáig az eső!

Dalmady Győző.

Népdal.

A SZEGÉNY BÉRES.

Hajzás ökor harangja szól messziről,
Sugár legény dalol szeretőjéről,
Nagyot kondit ostorával mentébe,
Hogy jöjön ki a rózsája elébe.

Szépén süt a holdvilág már az égen;
Elhúzták a takarodót is régen;
Hajh! de babám még az utcán sepreget,
Mert csak szombat este láthat engemet.

Szegény vagyok, más tarlajáról élek,
Azért senki fiával nem cserélek,
Van jó anyám, van szeretőm hűséges,
Gunyám, kenyérem, a mennyi szükséges.

Az erdőnek a mennyi sok a fája,
A falunak szintannyi sok a lyánya,
Az égnek még sokkal több a csillaga,
De a rózsám minddel felér egymaga.

Hosszu ősz lesz, az ökörnyal mutatja,
Az ákácfa levelét sem hullatja,
Édes babám! ne hajts reá ha kérnek,
Tartsd meg a jegykendőt nekem szegénynek.

Bonyhai Benjámín.

Ismét néhány szó nemzeti hagyományaink és a tájszógyűjtés ügyében.

A V. U. f. évi 10. számában „Buzgó ohajtás nemzeti hagyományaink, különösen a tájszógyűjtés ügyében“ című röpiratot ismertetvén, imez ohajtását fejezi ki: „Vajha szerző részletesebben és körülményesebben megmagyarázta volna, hogy e gyűjtés mint eszközlendő és a szerzett gyűjteménnyel a gyűjtő mi tevő legyen, kinek adja, hova küldje?“ stb. *)

Kik a nemzeti *hagyományok, népregék, mondák, mesék, népdalok, szokások, közmondások* stb. egyelőre igen csekélyes dolognak látszó gyűjtésével foglalkoznak, nem egyszer s elég szomorúan kénytelenek tapasztalni, hogy öntudatos fáradozásaik a magukat műveltebb osztályhoz számítók részéről is gyakorta gunymosollyal találkoznak. E jelenség elég világos jele a tárgy fontossága iránti tájékozatlanságunknak. Így van ez sok egyéb üdvös tárggyal, mellynek célját s horderejét nem ismerjük. — Azonban komoly megfontolás nyomán, ha a fölvilágosító s buzditó szavakat szívünkbe fogadjuk, s ha nemzetiségünk ügye még igazán érdek, gunymosoly helyett e tekintetben is talán majd a nemes lelkesülés bírja fog arcainkon kitörni, s az imént lenézett ügynek minél nagyobb szolgálatot tehetési vágy fogja keblünket feszíteni. Azoknak, kik ez ügy fontosságától nincsenek eléggé áthatva, a felhozottak nyomán némi tájékozásul néhány gyöngye vezérszálát kívánok adni jelen soraimmal.

Napjainkban a történelem többé nem egyedül az uralkodók száraz névsora- s csaták leírásából áll. Most már a népek benső, szellemi életének fejlődésére is, és pedig kitünő gond fordítatik. A koronként megjelenő történelmi munkák világos bizonyosságok erre. Már kérdem: hogyan fogjuk mi korábbi műveltségünknek, népünk kedélynyilatkozatainak, szóval: szellemi életünknek történetét igazán, hűen megírni s nemzetünket a maga valóságában a világgal megismertetni, ha az magunk előtt is ismeretlen, s ha nem is iparkodunk tökéletesebb ismerésére?! Hiszen csak várjuk tovább is keresztbefonott karokkal a szánkba röpülő sült galambot: majd megírják szellemtörténetünket rovásunkra a külföldiek; de nem fogjuk megköszönni. Majd fognak még többen is találkozni Schlözerek, Casselok, Büdingerek, Dümlerek stb., kik majd nemcsak Attilától, de Árpádtól származásunkat is kétségbe fogják vonni s bennünket, mint emberevő vadakat a világnak bemutatni. „Azért — igen jól jegyzi meg Somogyi Cantu világtörténelmének magyar kiadásában — a világ szinpadján minden nemzetnek magának kell tettei mellett szót emelni, ha nem akarja, hogy mások az ő rovására írják meg historiáját (I. k. 312. lap.)

Már pedig mi szolgálat nekünk adatot kellő mennyiségben nemzeti történelmünk tökéletes megírására? bizonyára nem Hunyadi Mátyás elpusztult könyvtára, nem is egyedül azon egyik íratka s pár oklevél, mellyek őseink korából napjainkig eljutottak; mert mik ezek egy nemzet minden sajátos mozzanatot föltáró élet-történetének megismertetésére! hány tekintet hagyaték azokban érintetlenül, mellyek tudata pedig történetünk teljes megírására nélkülözhetlen!?

Illy iratok hiányában hát mit tegyünk? Forduljunk a néphez,

*) E fölhívásra a Vasárnapi Ujságban nem jelent válasz, de a temesvári „Dalejti“ 21., 23., 24. és 25-ik számaiban újabb szöveget közölt szerző. „A néphagyományok gyűjtése ügyében“ miután színtelen lapnak folyó évi 9., 10., 11. és 12-ik számaiban ugyan e cím alatt ösztönzött vala e tevékenységre, az utóbbiban némelly módját is érintvén a sikeres eljárásnak. — Részemről miután a füzetkét s az érintett cikkeket figyelemmel olvastam, igen czélszerűnek tartom a jelentékeny eszmét ime legnépszerűbb, hazai folyóiratban is kissé közelebből ismertetni. D.

melly őseinek patriarchalis életmódjához a legutóbbi időkig hű volt, s csakis napjainkban az újabb viszonyok vaskarának engedve kezd tőle távozni. Ennek eddig őrzött szokásai, kedélynyilatkozatai nagyrészt az ősöké is; ennek életét tanulmányozva az ősökét tanulmányozzuk; ennek ajkán szállongó hősmundák, regék stb. az apai tüzhelynél szorosán őrzött hagyományok útján, bár némileg változtatott alakban, őseink történetét, vitéz tetteit beszéljük el; ennek dalai igen sokszor az ősök diadalait éneklük. Ezek tanulmányozása amellet, hogy sok a történelmi lapokon hiányzó, vagy homályosan érintett események kiegészítését, illetőleg földérintését eszközli: a nép játszi lelke, s költői ábrándus kedélye mozzanatait is kitárja, mi épen nemzeti benső világa s lelki élete történetének egyik főtárgya.

Gyűjtsük tehát, hogy egyéb okokat mellőzzek, evégett is, egyesült erővel az ősközt öröklött néphagyományokat; a gyűjtéssel pedig ne késsünk; mert nagy fordulóponton vagyunk, s ha egyszer népünk az újabbkori műveltség befolyása következtében eddig ápolt hagyományait elfeledi és sajátos nemzeti szokásait, a mint már meg is kezdé, elhagyja: legjobb akarat- s legmegfeszítettebb erővel sem fogunk a czélnek megfelelő gyűjteményt előállíthatni. — Ki „magyar“ nevezetét nem szégyenli s e nevet, még pedig dicsőteljesen pár évtizednél tovább is ohajtja a világ előtt díszelni, ne röstelje a kis fáradságot, melly által a „magyar“ név fönmaradására közremunkálhat s nemzete élettörténetének megírásához, ha csak egy adatkával is járulhat. — A kitől pedig több telik, többre is köteles. — Különösen ohajtandó, hogy az e nemben teendő sikeresebb gyűjtés végett az olyanok, kiknek módjukban áll e szakban mélyebb avatottságot szerezni, buzgó tanulmányozás nyomán másoknak lelkesítése s irányzása által is igyekezzenek üdvösen hatni.

Csak az ügy felől kevésbé értesültek számára legyen itt néhány iránypont följelölve.

A gyűjtésre nézve t. i. különösen megjegyzendő, hogy a *szokásokat, népregéket, mondákat, népdalokat* stb. a maguk egyszerűségében úgy, mint azokat az ember látja, hallja, kell összeírni. — Távol legyen, hogy azokat saját képzeletünk szerint kisallangozzuk; mert nem a mi, hanem a nép kedélyének és szellemvilágának tanulmányozása a cél; de nem is lehet senki a szerénytelenség bélyege nélkül olly tolakodó, hogy saját, gyakorta korcsult phantasiáját kívánja a nemzeti sajátosság kinyomatául tekintetni.

A gyűjtés pedig eszközlendő, mint magában értetik, a szorosán vett nép; munkások, földmivelők, pásztorok körében, hova a korcsosuló szellem nem talált még beutat. — Gyűjteni kell népünk belső ügy, mint külső életét hűen jellemző minden legparányibb morzsát, különösen:

1) *Helyregéket s mondákat*, mellyek e vagy ama táj- vagy helyiséghez kötvék. Megeshetik, hogy valamely történelmi esemény krónikáink lapjain csak homályosan érintetik, vagy egészen mellőztetik; s megtörténik, hogy ugyanazon esemény *monda-alakban*, többé kevésbé ferditve vagy holmi sallangokkal ékitve, hagyományos uton az azon táji nép ajkain él, s csak avatott történetbuvárra vár, ki a valót a torzításokból kihüvelyezze vagy a czifrázatóktól megtisztítsa; minek következtében sokszor a leghitványabbnak látszó igénytelen monda egyelőre nem reménylett fénynek derítője lehet.

Jól tudja ezt a német irodalom bajnok serege, melly „fáradhatlan szorgalommal gyűjti össze — mint Ipolyi a mult évi „Uj magyar Muzeum“ VIII. füzetében írja — a német irodalom néphagyományos emlékeit, nem csak terjedt hazája minden zugában, de távol lakó nemzetbelieinél is mindenütt fölkeresve; irántok nemzeti érzetet és érdeket gerjesztve; áthatva azon meggyőződéstől, hogy bennök kiapadhatlan dús irodalmi, nyelvészeti s általában nemzeti műveltségtörténelmi kincse rejlik.“ Gyűjteni kell továbbá

2) *A csillagnemeket s ezekhez csatolt regéket*. Népünk nem ritkán csillagnak adja a csillagok honába költözött hős elődnek nevét; a nevezeteh a hőst s történetét zengő regét csatolja; mi amellet, hogy némileg történelmi emlékül szolgál, a nemzeti költői elket teljes fényében ragyogtatja elénk. Illy gyönyörű regét közöl Lugosy József az égi tejut székelyeknél divó „hadak-uta“ elnevezéséről. (Lásd az „Uj magyar Muzeum“ 1855. évi folyama II. füzetében, vagy: a „Magyar Mythologia adalékai“ közt 581. l.)

3) *A nép ajkán szállongó meséket a tündérekéről, tállosokról,*

hősökről rejtélyes s gyakran csodadolgokat művelt személyekről. Ezek alatt nem egyszer nevezetes szerepét játszó történeti személyek lappanganak, és sokszor a legkisebb érdeklődéssel birni nem látszó mese a nép életreteremtett, s eleven, költői, tűzgyulasztotta lelkének dús szikráit rejti magában.

4) A *közmondásokat, a nép közt forgalomban levő eredeti szó-lásmódokat s kifejezéseket;* nemkülönbén *talányait, élceit;* mellyek sok részben nemzetünk őseitől öröklött józan eszének, érett gondolkodásának, fűrgé lelkének élő tanúi.

5) A *nép szivesugallta és szájazengte dalokat.* Ezek hordják magukon a nemzeti költészet igaz jellegét. — Ezek gyűjteménye tárja föl életdus népköltészetünk kiapadhatlan forrását, s ezek szellemének tanulmányozása folytán teremhetnek költőink igazán nemzeti költeményeket, maradandóbb becsüket azon magyar hangzásu ugyan, de francia, német stb. érzésekkel telt költeményeknél, mellyeknek a legujabb irodalom olly buja termékenységet mutatja ugyan, de kárunkra inkább mint hasznunkra. — Ha igaz gyöngyöket ohajtunk szerezni, szálljunk le a tenger mélyébe: a nép *lelke fenekére;* onnan hozhatunk elő ollyasmit, a mit a külföld is igaz nemzeti gyöngyül fog elismerni.

6) A nép különféle alkalmi u. m. *karácsoni, huséti, pünkösdi, szent András-, Balás-, Miklós-, Gergely-, Iván-napi stb.,* nemkülönbén *eljegyzési, lakodalmi, születési, keresztelési, névnapi, halálozási, temetési,* ugyszintén az *aratási, szüreti stb.* időben gyakorolt vigalmi, lakomai, tori stb. szokásos szertartásait a netán hozzájuk csatolt *eredeti élces mondatok s felköszöntésekkel;* mert mindezekben a szakavatott nem ritkán őseinknek Ázsiából hozott, habár a kereszt-

tyenség befolyása következtében idomult szokásaira, szertartásaira ismer s éles tapintattal az eredetit is kifürkészi, míg az avatatlanok nevetséges bohóságok, vagy épen vétkes babonáknál egyebet nem akarnak bennök látni.

Ezek ellenében még azt is hozzáadom, hogy a *babonás szokások nem hagyandók figyelem nélkül;* mert ezek is, habár téves oldalról a nép szellemének tükröi; már pedig a tükör csak akkor mondható hűnek, ha szépet és rutat egyaránt mutat.

7) A *játéknemeket s azok nevezeteit;* az *állatok neveit, megszólításait,* azokat *hírogató vagy elűző szócskákat stb.* szóval mindazt, mi bármelly módon a nép szellem- s indulatmozgatainak föltárására vonatkozik; mert mindezekben a nemzeti szellem életerős nyilatkozataiból sokkal több rejlik, mint némelly, minden népit csak gunyolni s becsmérlni tudó felületeselem gondolná.

(Vége következik.)

A regényes Vág völgy.

(Folytatás.)

A beczkói várkapolna.

Fekszik a vár észak-keleti részében. E góth modorban épített várkapolna 3 ablakából meredek bércekre nyílik kilátás. Ablakfaragványai még most is épek; ives boltozata azonban már beomlott, falfestményeit is majdnem egészen lemosta az eső . . . itt ott látni még elmosódott színnyomatokat. A hajdani fényben uszó várból az enyészett dülő hatalma még legtöbbet kegyelmezett e kápolnának. — A várnak épségben álló góth faragványu ablakaiból ismét felséges kilátás kínálkozik. — Ezután utunkon az első említésre méltán érdemes hely: *Trencsén.*

Trencsén váromjai.

A hasonló nevű cs. kir. város felett, a Vág balpartján emelkedik a hajdan híres trencsényi vár. A megye is e vártól nyerte nevezetét. Némellyek szerint itt római telep volt, a vár építtetése Terentius római vezérnek tulajdonítatik, kitől egyszersmind a vár elnevezését is származtatják. Hogy mennyire lehet való ez állítás, nem tudom, sőt kételkedem, hogy ezt történelmileg lehetne bebizonyítani.

Annyi bizonyos, hogy már őseink bejövetelekor fennállott, s hogy egyik nevezetes határerősségünk volt. — Az Árpád, törzs uralkodása korszakában a királyok birták. Az Árpád-törzs reánk nézve szerencsétlen kihaltával bekövetkezett nagy nemzeti zavarban Csák Péter foglalta el. . . Fiának, a híres vitéz Csák Maténak, ez lön családi fészke, fő erőssége. Sokat áldozott arra, hogy e vár mind erősség, mind fény és nagyszerűség tekintetében jeles nevéhez méltó lehessen. Ezen vártól vette fel a történetileg fényes emlékű *Trencsényi* melléknevet is. *Róbert* Károly, miután végre iszonyu belvérengzés után tulnyomó ereje győzedelmeskedett, a trencsényi várat az ehez tartozó uradalommal együtt *Bebek* György tárnokmesterének adományozta. Később a rettenetes hírű *Stibor* erdélyi vajda birtokába került.

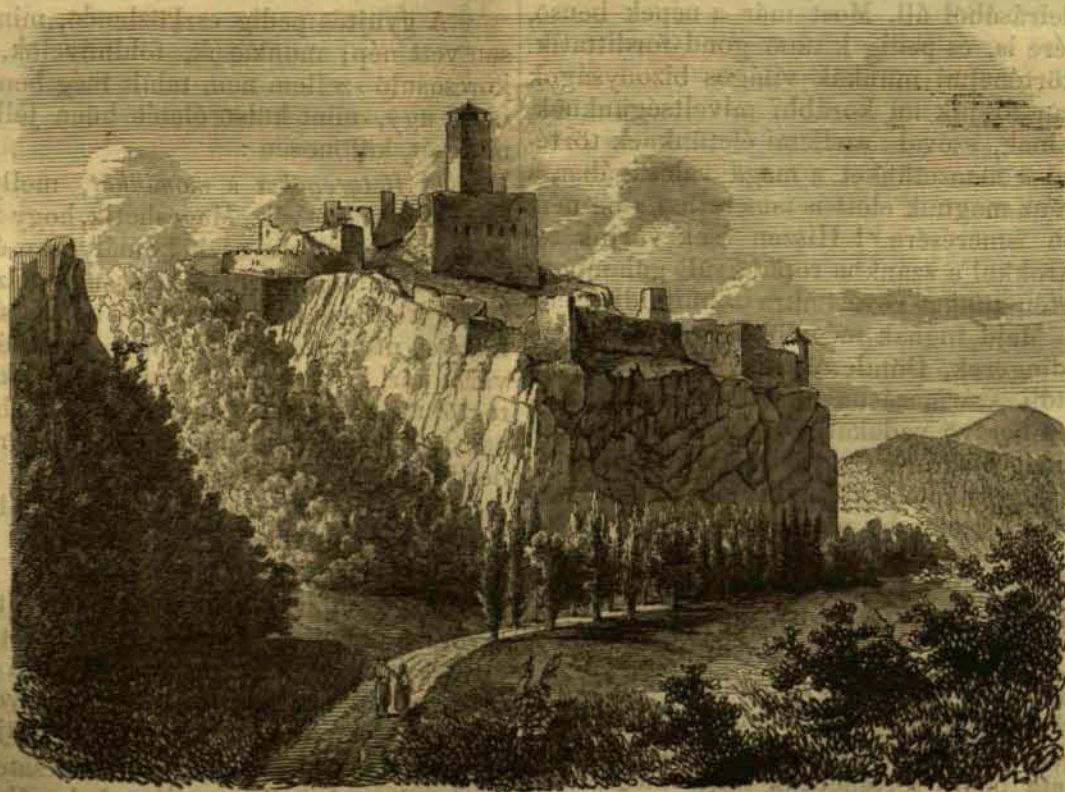
Felejthetetlen *Mátyás* királyunk többször megfordult itt, legkedvesebb mulató helyei közé tartozott. Utóbb a fényes érdemeket szerzett *Zápolyának* adta, ki sok gondot fordított reá, s egyikét a leggyönyörűbb kerteknek varázsoltatta környé-

kére. Az ottani 76 öl mélységű sziklakutat is, a monda szerint, ő ásatta volna török foglyok által.

*Katzián*er császári vezér 1528-ban kemény ostrom alá vevé a várat; azonban *Boeckay* s *Kozár*, *Zápolyának* lelkes kapitányai olly elszántan védelmezték 1000 fegyveressel a várat, hogy a császári nagy sereg kénytelen volt több ízben visszahuzódni; csak akkor

A regényes Vág völgy: A beczkói várkapolna.

A regényes Vág völgy: Trencsén váromjai.

Venece mint erősség. — (Lásd a szöveget 355. lapon.)

sikerült e várat elfoglalnia, midőn a várban támadt szerencsétlen tűz a löszereket felemésztette.

1555. I. Ferdinánd az uradalommal együtt Thurzó Eleknek adományozta, ki a várat saját költségén ismét fölépíté romjaiból. A Thurzó család birtokában azonban nem maradt sokáig, 1558-ban Forgách Imre nyerte el.

1600-ban Illésházy István birtokába került, ki, miután a reá nehezült árulási vád miatt Lengyelországba menekült, a várat Bocskay seregei foglalák el. Később Illésházy ismét visszatért s erélyes közremunkálásával a békét helyreállította. A király, imígyen bebizonyodott hűségéről meggyőződve, elvett jogait és javait s így Trencséut is visszaadá; mit az Illésházy család magva szakadtáig birt is.

Ujabb időben a várat, a hozzá tartozó uradalommal b. Sina Simon vette meg.

E század elején még lakható állapotban volt, — most is lakható ugyan, de már csak a baglyoktól. Volt idő midőn e vár fénye nem egy királyi lakot árnyékkolt be.

A közhalmazok között több kölapot találhatni feliratokkal s Thurzó, Forgách s Illésházy czimereivel. A tető alatt álló magas vártorony kivételével minden melléképület födetlenül... alázatosan... fogadja a könyörületet nem ismerő időnek romboló csapásait.

A kilátás messze terjed s valóban meglepő.

A Vág alatt elterülő hasonlóvárost a Vág jobb partjával fahíd köti össze.

(Folytatása köv.)

László Károly levelei Amerikából.

VI.

(Vége.)

(Utazási kirándulás a Tehuantepeki földszoroson.)

Chinameca (Mexico), május 31-én 1859.

La Chivelát elhagyva, bementünk a hegyek közé, hol utunk 3 n. m. földet tartott, és igen kanyargó, többnyire köves és sok helyen igen meredek hajlatu volt. Délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor *San-Geronimoba* értünk, melly La Chivelától 7 n. m. földnyire esik. Itt egy szolgálatrakész, s igen becsületes bennszülött öreg félvér házához szálltunk, hol becsületesebben láttattunk el minden, mint ezelőtt az északamerikai fogadósok által, és csak felényi árért. *San-Geronimo* régi falu. A meghódítás után hamar alapított. Lakosai száma 5—6 ház Zapoteco-indiánok, kiknek fő foglalatosságuk: indigó termesztés. A falu a Csendes-tengeri homokos földü, apró fákkal, sűrűn borított lapályon fekszik egy patak partján. Utczái, mondhatni, nincsenek, mert a kerítés nélküli, bús kinézésű indián házacskák, a legnagyobb rendtelenségben szétszórva fekszenek minden irányban. Az egy figyelmet érdemlő tárgy a templom, melly még a 16-ik században épített mór stílusban a dominikánusok által, s melly tekintve korát és a lakosok hanyagságát, még meglehetősen jó karban van, erős kőkerítésével együtt. *San-Geronimoban* néhány északamerikaival találkoztunk, kik az utépítő-társulat által vannak alkalmazva. Ezekről hallottuk, hogy nemrégiben *San-Geronimo* és *Tehuantepek* között egy rablás és egy rablási merénylet tetétt utonállók által. T. i. egy gyalog menő északamerikainak három puskás bennszülött, utját állotta nap-pal, pénzét és kését elvették, és a szekérutépítésre felügyelő mérnöknek is, ki épen 800 dollárt hozott magával *Tehuantepekből*, éjjel utját állották. Ez lovának sarkantyut adott, a lónak utját állóját elütötte, s füle mellett füttyölő golyók között a sötétségben hamar eltűnt. Ezen rablók a *szabad pártiak* által mostanában legyőzött, hazulról elűzött, s most a hegyek rengetegében tanyázó *pappárti* forradalmiak. *San-Geronimoban* egy északamerikai csatlakozott hozzánk, pisztolyainkat újra töltöttük, s három négy pisztolyal, de bennök 23 töltéssel, harcolni határozottan indultunk *Tehuantepekebe*, melly *San-Geronimótól* 7 $\frac{3}{4}$ n. m. földnyire esik.

Négy és fél óra alatt *Tehuantepekebe* érvén, ott egy északamerikai fogadóhoz szálltunk, hol 2 $\frac{1}{2}$ dolláron naponként egy személyért lóval együtt meglehetősen jó kosztunk és szállásunk volt. *Tehuantepek* a nevet viselő földszoroson a legnagyobb és igen régi város. Lakosai száma 13—15 ezer, kik többnyire indiánok, a Zapoteco-tribusból, kevés félvérrel és spanyollal. A jómódúak igen aristokratikusok, fényűzést, vendégeskedést kedvelők; a félvérek udvariasak, szivesek; az indiánok alázatosak s háladatosak. *Tehuantepek* a Csendes-tengeri nagy lapályon, a nevet viselő folyam bal partján terül el egy, valamikor földgyomrábani tűz alakította hármascucsu sziklahegyecske tövével. A csúcsokról a kilátás pompás a nyugotra közeleső bércekre, s a körül elterülő roppant kiterjedésű erdővel borított, veteményföldekkel diszlő termékenyhomokos síkságra; délre a „*La Ventosa*“ és „*Salina Cruz*“-i öblök közötti gránit-hegyekre, mint szintén az alant elterülő hajdani erő, gazdagság és fény omladozó emlékére, a városra. *Tehuantepeken* legnevezetesebb a főtemplom, melly még 1530-ban épített a Zapoteco-indiánok akkori főnöke *Cocijopi* (olv. Koszihopi) által, ki azt haldoklásakor a dominikanus-barátoknak hagyta keresztényen istenisztelet helyéül. Ez egy nagy négyszegű épület, saracén-stílusban, erős falakkal és boltozatokkal. Van benne egy templom és

egy emeletes épület. Az emeleten levő nehéz boltozatu folyosóból két oldalról bús kinézésű piszkos setét szobák nyílnak, mellyeknek lakói régenten „*Santo Domingo*“ nevet viselő apácák voltak. A földszinti szobákban az 1850-ben alapított collegium tanítványai, számszerint 60-an laknak, kik a többek között tanulnak latin és francia nyelveket, rajzolás és bölcsészetet. Az épület omladozásnak indult, s ujtás nyomai rajta nem láthatók. Midőn mi ott jártunk, az egész épület egy rendes vadászszázad által volt mint lak-tanya és erősség elfoglalva, melly a végre igen alkalmas, annyival inkább, mert teteje csak az erős boltozatokból állván, meg nem gyújtható, s azokon és a falakon járni lehet. A város főutczáin levő házak is mind meg annyi erősségek, s úgy látszik, hogy a végre is építvék. A házak falai 3—4 láb vastagok, köből és téglából, erős cserépfedéllel. Az ablakok a járda színe fölött 5—6 lábbal vannak, kívül erős, durva farostélyllyal s belől kapunak is igen erős kemény fatáblakkal ellátva. A szobából az ablakba az azon kinézni akaró, 2—3 lépcsőn megy fel. Minden udvar körül van kerítve vagy épülettel, vagy erős és 10—12 láb magas kőfallal. Az új épületek is mind így épülnek, mert úgy látszik, a szünteleni forradalom azt szükségli. A szegényebbek házacskái is többnyire téglából vagy köből vannak építve cserépfedéllel; de vannak számosan nyomorult indián viskók is. Hogy a házakat a föntebb leirt módon építik, annak az a haszna van ezen forró éghajlatban, hogy azok hűvösek. Az utcán való járás a bokáig érő fővényben nem igen kellemes. A piac érdekes. Annak nyugati végében van egy cseréppel fedett, köoszlopokon álló roppant nagy szin. Ez hajnaltól naplementig tömve van helybeli árulókkal és vevőkkel. A vidéki árulók a szinen kívül telepednek le a földre. Itt kaphatja az ember a bennszülöttek durva kézműveit, a vidék természet-ményeit, zöldséget (melly a száraz évszakban csatornávali locsolással neveltetik), s frissítő italokat, de a mellyek a magyar gyomorban nem akarnak maradni. Az árulók kizárólag *asszonyok*, mi az északamerikaiknak igen feltűnő különösség, mert Északamerikában asszonyt piacon valamit árulni az ember sohasem lát; ott *férfiak a kofák*. *Tehuantepeken* 16 templom van (természetesen mind róm.kath., mert más vallás ezen szabad köztársaságban nem türetek). Istenisztelet helye és pap van sok, de tudomány-szerzés helye és tanító kevés.

Mi előtt *Tehuantepeket* elhagynók, még szólnom kell az asszonyok öltözetéről. Az asszonyokéről mondom, mert a férfiaké épen olyan, mint a III. levelemben leírtam. A jó módu asszonyok hasonlóan járnak mint az európaiak azon kivétellel, hogy a cipőt harisnya nélkül viselik s a keztyű előttök ismeretlen, vagy azt szükségtelennek tartják, mert bőrük úgy is barna. Az indián asszonyok alsó ruhát nem viselnek, hanem a helyett testök alsó felét egy 6 láb hosszú lepedőcskébe (*enrodada*) burkolják, melly a III. levelemben leírtól csak abban különbözik, hogy a *tehuantepeki* asszonyoké soha sem fehér, hanem mindig szines, sötétké vagy vörös koczkás, és nem térdig, hanem bokáig ér. Ez derekukhoz egy hosszú, keskeny, rikitő színű, gyapot vagy selyemből szőtt, 3 hüv. széles övvel (faja, olv. faha) van erősítve. Testük felső részén egy silány kartonból csinált s alig vékonykugig érő ujjatlan ingecske (*vapella chiquita*) fedi, melly a nyakat a váll, hát és mell egy részét takaratlan hagyja. Hajukat hátul két farkba fonják s azokat koszoru alakban a fejük körül kanyarítják. Meztláb járnak. Öltözetük legkülönösebb részét teszi s egészíti ki a „*vapella granda*.“ Ez egy finom kartonból, mousselineből vagy más eféle ritka szövettel van készítve, rövid derékkal rövid bő ujjakkal, s a nyaknál hagyott akkora lyukkal, hogy azon a fő épen át férhet. A nyaka-, ujj- és alja szegélye szélére fodor vagy csipke van varrva körül. S mit gondolnak olvasónóm, hogy a *tehuantepeki* szépek ezen ingecskét mikép használják? — Megmondom, mert soha ki nem találják. Használják fejkül. Igen, fejkül inkább, mint nap elleni védőül, mert ők a nélkül fejkön az utcára soha ki nem mennek, ha nap nem süt is. A viselése módját rajzban jobban lehetne mutatni mint leírni; de remélem, hogy leírásomból is meg lehet némileg érteni. Azon cifra inget akép borítják fejkre annak alsó szélénél fogva, hogy annak egyik ujj fejk tetejétől, a másik hátuk közepétől lógg hátul alá felé, az egész fej és a hátat betakarva. Az alján levő fodor vagy csipke az arcz körül, annak főkötő kinézését ad előlről. Ez a hétköznapi pongyola viselés mód. Ünnepe s más szertartás alkalmával azt úgy borítják fejkre, hogy az arcz a nyaknak hagyott nyíláson néz ki, s annak fodra vagy csipkéje az egész kép körül mint valami ráma van, a hajjat egészen eltakarja. Ezen állásban az egyik ujjacska a mellen lógg le, a másik pedig a fejtetőtől hátra alá felé. Nép-tánczvizgalomban láttam, hogy egy lány ezen cifra inget öltözetén fölül felöltötte, midőn tánczolt, s nem nézett ki roszul benne.

Tehuantepeken láttam azt, mit még ezen a földszoroson nem láttam, s ez volt — *rézpénz*. Neve „*Placo*“ vagy „*Claco*.“ Ezen a részen, hol lakom, rézpénz nincs, s a legkisebb ezüstpénz forgásban a „*Medio real*“; értéke $\frac{1}{16}$ dollár, szinte 8 pkr., s a *tehuantepeki* rézpénz értéke ennek egynegyed része. Továbbá *Tehuantepeken* láttam azt, mit életemben még soha nem láttam, s ez volt egy indián leány, ki bámulatos könnyűséggel oly jól játszik a billiárdon, hogy a jól játszó férfiakat is többnyire megveri. Ez egy fiatal, szép természetű leány, s a legszebb azok között, kiket több napi ott tartózkodásom alatt láttam; de különösen elférfiasodott leány. Öltözete a fentebb leirt; a nyakán lóggó egy arany keresztrel s veres szalagon elől és hátul lóggó egy-egy kis szent képpel. Ő rendszeren a kávéházakban tölti a napot játszással (s többnyire fogadásra), vagy nézéssel. Hogy ő szivaroz, nem is említem, mert itt az asszonyok csak úgy szivaroznak s pipáznak, mint a férfiak; már gyermekek között vannak erős dohányzók, sőt láttam számtalanszor 2—3 éves fiukat, sőt leányokat is szivarozni. Az, hogy leány szivaroz, itt hát nem különös, hanem *Juana* (olv. Huána) ivott is vonakodás nélkül, ha megkínál-

ták, káromkodott s nagy kártyás volt. Az estvéket s fél éjeket rendszeren a kártyázó barlangban töltötte a férfakkal. Egy elférhasodott naplopó leány.

A Csenedestengeri lapályon láttam *talyigákat* is. Ezek kétkerekűek, a képzelhető legdurvább módon készítve, egyetlen latnyi vas nélkül rajta. Az én figyelmemet leginkább a kerekék vonták magukra, melyek világosan mutatják, hogy az itteni indiánok a kézművészetben milly fokon állanak. A kerekék főrésze egy 18—20 hüv. forma széles s 3 hüv. vastag lapos fadarab, melynek közepén van egy lyuk csinálva a 4 hüv. vastag tengelynek. A lyuk körül a hasábfá vastagabbra van hagyva két hüvelykkel, hogy azt a tengely olly hamar ne koptassa stb., ez agyul szolgál. Ezen darab fa soha sincs olly nagy, hogy az egész kerék, melly 3—3½ láb átmérőjű, egyből faragtasék, mint a kis gyermekek csinálta talyiga-kerekék: a hiányzó szelvényt akkép pótolják ki, hogy két darab, a természet által a kívánt görbeségre hajtott faágat keresnek, azoknak végeit a főhasábfá bevésik, s belől mindegyiket két-két darabka fával biztosítják a behajlás, vagy oldalt kidőlés ellen. Természetesen, minthogy tökéletes ivet csináló ágat kapni szinte lehetetlen, s nekik műszereik nincsenek, azokat azzá tenni: ezen kerekék talpa rendszeren bármí, csak nem kör, s annál fogva a talyiga borzasztó döcögős és a marháknak nehéz. Képzeltetik olvasóim, hogy egy pár ökor mennyi terhet vihet egy ilyen talyigán. Midőn ezen durva, otromba talyigák az utcsináló társulatnak Északamerikából hozott festett csinos kocsijaik mellett mentek el, érdekes volt nézni a nagy különbséget a két mű között, s gondoltam magamban: ha e gőzmozdony már használatban nem volna, ugyan mikor találná azt fel ezen nép? A járom csak a rúd végére keresztbe kötött darab fából áll, melly az ökrök fejére azoknak szarvai mögé tétetik, és szíjjal azokhoz erősítetik. Nem ritkaság itt látni azt is, hogy az ökröket megnyergelik s azoknak hátán ülnek vagy terhet visznek. Kantáru szolgál egy szíj, melynek két vége az ökör orra czimpájába huzott vas karikához köttetik. (Ezen utazás vége következik a VII. levélben.)

Velence mint erősség.

Az Adriai tenger partja egész hosszában, a mennyiben a velencei területhez tartozik, vagyis a kis Aussa folyó torkolatától kezdve egész a Pó folyam tengerbe ömléseig — mintegy 20 német mérföld — általában síkság. Minden folyó torkolata előtt, az áradás közreműködése mellett, melly Dalmatiából jövőn a tengerpartot érinti, s a folyóvízben levő szilárd részecskéket a szárazföld felé visszanyomja, messze elnyuló zátonyok vagy

fővenytorlatok képződtek. Illy zátony vagy sekély neve olaszul *lido*. E zátonyok mögött a *lagunák* vannak, melyek a szárazföld felé mocsárokbá meennek át. Illy lagunákon épült Velence 70 szigeten. A várost körülvevő víz többnyire sokkal alacsonyabb, hogysem közép mélységet kívánó hajók bevezésére alkalmasak volnának. — Vannak azonban mélyebb csatornák, melyek gondosan nyitva tartatnak, s a hajósok számára ezölöpök által jelöltetnek meg. Ha a mély víznek e jelei eltávolítottatnak, egy a befutó hajó azon veszélynek van kitéve, hogy zátonyra jut, s megfeneklik. A nagy esatorna, melly Velencét a szárazföldtől elválasztja, olly széles, hogy a város épületei a közönséges lövegek hordtávolán kívül esnek. Midőn az osztrákok 1849-ben Velencét ostromolták, azon kalandos ötletre jutottak, hogy léghajókból eszközöljék a bombázást. A gépezet és a gyutacs ugy volt elrendezve, hogy a hajítófegyver Velence tetőpontjáról essék le, s alatt pattanjon szét. Azonban a szél a léghajókat félre hajtotta, s a bombák a tengerbe hullván, ott pattantak el minden kártevés nélkül. Egy illy helyzetben levő város bevétele fegyveres kézzel nagy fáradság nélkül meg lehet akadályozni, csak-hogy elegendőleg meg legyen erősítve, mire nézve Ausztria 1849. óta mitsem mulasztott el.

A szárazföldön *Malghera* a velencei hídfő. Ezen erődnél több mint fele a lagunákban fekszik, s csupán csak egyfelől, hol a föld mocsáros, függ össze a szárazfölddel. 1849-ben az osztrákoknak egy hónapra (26. apriltól 27. majusig) volt szükségük, hogy e hídfőt bevehessék. Valamint akkor ennek eleste Velence átadását nem eredményezte, egy jelenleg talán a francziák sem igen számíthattak volna arra, hogy a hídfő elfoglalásával Velencének is rögtön birtokába juthassanak. A város ezen része megerősített szigetek, a vasuthidoni ágyútegek, sánczok és várművek által védetik. A *lidonak*, melly a tenger felé legelől fekszik, több nyílása van, melyek közt a *Malamocco*-i legfontosabb. Itt horgonyoz az osztrák hajóhad, melly mintegy 450 ágyúval rendelkezik. Az egész lidón egy vára-cs-öv húzódik végig, melyek ágyúikkal egymást kölcsönösen támogatják. E műveket az osztrákok újabb időben tetemesen szaporították, úgy hogy Velence összes védszerei, mint mondják, száznál is többre mennek. Részleteket itt föl nem hozhatunk, miután illy dolgok nagy titokban szoktak tartatni. A vára-csokban a tenger felől új vaslövegeket állítottak fel, s La Nicolótól a lido hosszában egy három órányi utat készítettek, melly csapatok mozgulatait lényegesen könnyítendi. — Mint a hírlapok irták, a francziák Velencét a hadjárat utolsó hetében ostromolni készütek.

A közbejött béke e készületeket is félbeszakasztotta.

T Á R H Á Z.

Fürdői élet.

Tenke (D.-Bihar), jul. 4. A tenkei olvasóegylet e napokban tartá 2-ik tánczvigalmát, künn a fürdői teremben, díszes és meglehetősen számú helybeli s vidéki vendégek részvételével, a mi nem remélten jövedelmezett az egylet könyvtára javára. A vidámságot csak némelyeknek kitűnni akarása, felül-emelkedési s elkülönzési vágya zavarta némileg, de biz azzal nem sokat törődünk. — E vigalom egyszersmind a fürdői szak nyitányaul is szolgált, mert abban számos fürdői vendég is vón részt, különben ha, miként gyűlni látszanak, összejönnek a vendégek, s a várt zenészek megérkeznek, e nyári szakban többször fog vigalom rendeztetni, mert hiszen ez az, mellyben az idegen egyéniségek, az elfogult kedélyek rokonilag egybevonatnak, ismeret-ségek szövetnek, s mint több, e fürdőben felmerült eset tanúsítja, kiolthatlan barátság, akarám mondani, szentesülésbe ment frigy köttetik. — A táncz az, melly az illy ismerkedésre, közeledésre legalkalmasabb. — Tehát ha gyűlnek a vendégek, tánczolni fogunk, vigan, érzéssel vagy a nélkül, mert különben a gyógyforrás élvezete unalmassá lenne.

Majd feledém az igazi ujságot: és ez az, hogy Tenkén még soha nem látott színészek mulattatják kedves játékaikkal a meglehetősen számban látogató vendégeket, és ők nem fognak panaszkodni Tenke részvéte ellen; itt lesznek, mig magukat fenntarthatják, s ha pártoltatásukat kiérdemlik, nem hagyandjuk el, legalább a fürdési szak alatt, melly septemberig, sőt tovább is szokott tartani.

Másik ujság, hogy Tenkének f. évi június 27-én volt első évnegyedes országos vására, és elég jónak kellett lenni, mert a vásárvám-bérlők bérlési összegüket kétszeresen vették be.

Arviz is volt, sok kárt és hasznot tett, a Körös sok gátot rontott, s ez kár, sok földet megiszapol, és ez haszon, legalább a tenkeiek így állítják. — *M. J.*

Moór Vidéke. Bodajki fürdő, Juliusban. Bodajk falu sz.-Fehérvártól másfél órányi távolságban a Fehérvár — Szőnyi vaspálya vonaltól érintve gazdag gyógyerejű forrásvizéről az ezzel összekötött s jelenleg igen látogatott fürdőjéről honunkban már régebb idő óta ismeretes.

A fürdő, fekvésénél fogva nem vetekedhetik ugyan az innét kissé távolabb eső regényes Bakony-szent-László, vagy más még nevezetesebb helyekkel, — de még is ollyan lábon áll, miszerint méltó arra, hogy a vidék lakói számosan látogassák. Az illető tulajdonos báró Micskei ur, s a fürdői szakmában igen finom tapintatu fürdőbérnök Veszely Károly ur, sokat költenek és fáradoznak. — A vendégek számára készen álló 24 fürdőszoba, a legizletesebb, s legkényelmesebb újabb szervezetű kádakkal ellátva, a tisztaság bélyegét hordják magukon; a fürdői szolgáló-személyzet pontos-

sága és szerénysége, valamint szolgálatkészsége dicséretet érdemelnek. — A vizet illetőleg, — ez több hirhelet fürdő vizeket tulhaladó ásványos gyűlékü, zöldszínű, felette gazdag magnezia stb. alkatrészekből áll, s különben májbajokban felülmulhatlan gyógyerejűnek bizonyult be. Az egypár százat meghaladó vendégek közül Tóth József fehérmegyei főnök urat s t. családját, és a fehérvári püspök urat említhetem. — A szabadbani hideg fürdőnek is számos barátja van, természetes, a hevesebb vérű fiatal nép között. Csudálnunk kell azonban, hogy orvos nem található az egész fürdőben, e tekintetben csupán egy borbélylyal dicsekedhetünk, pedig szerintem, az illyen látogatott helyen, hol annyi mindenféle betegség előfordul, igen megjárna és helyén volna orvost körünkben láthatni; — reméljük, hogy jövőre e hiányon is segítve leend. Étél és ital dolgában minden a maga rendjén van, erre el is mondjuk a hála Istent! a társasélet, és az ezzel összekötött időöltési társas mulatságok azonban igen gyérek. A magam féle átilás embe- reknek nem marad egyéb hátra, mint néha néha az itt tanyázó Csicseri Gyurival egy édes-busat elhuzatni, melly alkalommal gyakran megtörténik az is, hogy tánczba keveredünk, és több ízben tapasztaltuk, hogy tánczunkra az eddigi feszült kör feloszlik, és közénk olvad. Csupán még azon ohajtásom van, vajha minél többen találkoznának, kik felkeresnék a bodajki fürdőhelyet, bizonyosan meglegedetten térendnek vissza tüzhelyeikhez.

Végre még valamit a környékről. A vaspálya-építést illetőleg fájdalommal kell megemlitenünk, hogy ez a háborus viszonyok miatt fel volt függesztve, és így az idén nehezen fog elkészülni.

Bodajkhoz fél órányira eső Moór mező-város, a Vértes és Bakony között kellemes völgyben terül el gazdag és jó bortermő szőlő-kecsteivel, lakosai németek, kiknek főpénzforrását a borkereskedés adja és Izrael fiai, kiknek mint mindenütt, ugy itt is az üzérkedés hozza be a konyharavalót. Nevezetesebb épületei, gróf Lamberg régi stílu uri laka díszes kerttel, lovasági laktanya, nagyszerű lovarda stb. a járás-sz. birói hivatal és más hivatalok székhelye. Lakosainak száma 8000-et tesz. Végül nem hagyhatom érintetlenül a következő esetet, melly a mult héten Moóron történt.

Egy vasuti hivatalnok elvesztett 550 forintot, a mi majdnem kétségbe ejté, s nem maradt egyéb hátra annál, hogy kidoboltatja, igérvén a becsületes megtalálónak 50 forintot. Másnap jelenti magát egy igen szegény nap-számos ember. A kérdéses pénzt megtalálta, és átadta hiány nélkül. Ez is ritka dolog a mai világban.

Sárosmege fürdőhelyei: Bártfa, Szinje-Lipócz, Cseméte. Első-rangu a *bártfai*. Ez hazánk legészakibb szélén, Bártfa városához, melynek sajátját képezi — kis órányira, gyönyörű fenyves erdővel koszoruzott szűk völgyben fekszik. 1830 előtt, mig lengyel szomszédaink kedvezőbb viszonyok között mozoghattak, ez volt felvidékünk leglátogatottabb, legnépeseb, egy-

szersmind pedig legfényesebb nyári gyűlöntje; azóta bár a város áldozatokkal is igyekezett a fürdő hírét fentartani, nem sikerültek törekvései, a lengyelekkel eltűnt a sok arany, el a fény, el az élénkség; — az utolsó évtized még nyomasztóbb időket hozott e kis paradicsomra, és hol hajdan hangyaként hemzsegett a szórakozást kereső nép, a közelebb lefolyt években itt-ott lehetett csak látni egyes lézengő vendéget, ki szórakozás helyett borzasztóan unatkozott. Ne keressük ennek okát — — — most *Dessoffy Albert* és *Bánó Miklós* megyei birtokos urak bérlék ki a fürdőt, kik a tavasz beállta óta szakadatlanul működnek, és mindent elkövetnek, hogy a fürdő egykori hírét, dísz, izlés, kényelem tekintetében ismét visszaállíthassák; mi üdvözljük e téren az új bérlőket, elismeréssel vagyunk törekvéseik iránt annyival inkább, mert e fürdőnek vidéke, kirándulási helyei, az utak jó karban léte, a fürdőbéli házak csinos, mondhatnók fényes bel- és külrendezése, a savanyvizforrás hatályos gyógyereje, jogosítanak arra, hogy Bártfa ismét régi virágzó állapotába visszahelyeztessék, — de nem mulaszthatjuk el felemlítését annak, hogy a fürdő a városé! — s e szempontot nem bírjuk eléggé ajánlani a tisztelt bérlő urak méltányos figyelmébe.

Szinye-Lipócs. A Szepesség határos szélén van Sárosmegyének. — Vidéke vadregényes, a legendák hona, mit ama rengeteg fenyeveseknek, s azon szeszélyes szikla-alakzatoknak tulajdoníthatni, melyek itt léptenként csudálkozást ébresztenek a nézőben; itt látjuk a kőbábát, csecsemőt tartva ölében, mit ünnepelt költőnk *Tompa Mihály* megénekelt; itt van *Mózes*, közel mellette az oltár, a hitszószerk, a kéményes barlang, a köröm — száz meg száz sziklacsoportjaival; — minden egyes pont bámulatra ébresztő, mi az embert köznapiasságából a költészet honába ragadja. És a természet emez óriási művei alatt egy pázsitos szép völgyben terül el a szerény lipóczi-fürdő, tömördek ásvány-forrásaival. — Az intézet, harmad-, negyedrendű fürdőhelyek osztályába tartozván, itt nagyszerűséget akár kényelem, akár épületekben ne keressünk, tekintünk a vendégek kis koszoruját úgy, mint egy családot képező vidor kis csoportot, mely a kénsavanyos forrást — s a vidék egészséges könnyű levegőjét nagyobb igények kirekesztésével használja. — Kirándulásait a regényes Lipócs és Branyiszki hegyeken kívül, a vendégszerető vidék földbirtokosainál teszi, kik között b. *Gillányi József* ur háza *Fritsen* első helyet érdemel; — a fürdőtulajdonos t. *Szatmáry Antal* ur táncvigalmait rendezi, melyek vig, s fesztelenségükönél fogva a vidéken ismertek.

Czeméte, eleven zöld bükk s nyirjes erdőségekkel koszoruzva, — *Eperjestől*, melynek tulajdonát képezi, kis órányira eső kies szép völgyben fekszik; ezt szórakozásul főleg az eperjesi lakosok használják, kik a város falai közötti nyári hőség elől itt keresnek menhelyet. Ünnepek és vasárnapokon rendkívüli elevenség lepi el a tájat, a zene megszólal, és az eperjesi lakosság fele ide siet, hogy egy hétre kimulassa magát. — *Radányi Imre.*

Irodalom és művészet.

○ Megjelent a *Budapesti Szemle* XVIII. és XIX-ik füzeté. Következő érdekes cikkeket tartalmaz: I. *Erdély irodalomtörténete*, különös tekintettel történeti irodalmára (Hatodik feje.) *Szilágyi S. II. Goethe*. Élet és jellemrajz. (Harmadik közl.) *Szász Károly*. III. *A román nyelvek alakulása*. (Második közl.) *Lukács Mór* köztől. IV. *A legújabb magyar tyra*. (Második közl.) *Erdélyi Jánostól*. V. *A nemzetközi jog története*. (Negyedik közl.) Az utrechti békétől a francia forradalomig. *Pauler Tivadartól*. VI. *A Békés-csanádi halmok földtani tekintetben* — *Szabó Józseftől*. VII. *Magyar tudományos Akadémia*. Osztályülési előadások 1859-ben. Április, május, június. VIII. *Irodalmi szemle*. Az újabb német költők *S. R. Taillandier* után *Reviczky Szévére*. *Feuille regényei* *Montegut* után *Szász Károly*.

○ Megjelent a második füzet is a *Buda Sándor* és *Kruszinszky János* által kiadott következő műből: „*Magyarország művelődésének története*.” írta *Kerékgyártó Árpád*. Az elsőhöz hasonló gondtal és szorgalommal összeállított hat ives füzet, a népesség-, földterület és alkotmányról szóló szakaszokat foglalja magában. Előfizethetni folyvást az egész műre 14 pfttal, két részletben 8—8 fttal, s füzetenkint 1 pfttal a kiadói irodában (Szénatér, 3. sz., 1. emelet), vagy *Pfeiffer Ferdinánd* bizományos könyvvarusnál.

— (*Nagy István* „*Magyarország családai*”) czimerekkel és leszármazási táblákkal czimű nagyobb művéből, melyet *Ráth Mór* ad ki, közelebb megjelent az V. kötet 3. és 4-ik füzeté. Betűrendes tartalma már a *Ghyczy* családtól egész a *Hanzely* családig terjed. Többször volt alkalmunk, méltánylólag emlékezni e házragot pótló nagyobyszerű vállalatról; dicsérettel kell most megemlítenünk, a füzetek gyors megjelenését, mi a vállalkozók hitelét tetemesen fogja emelni a közönség előtt. — Alig van nevezetesebb család hazánkban, mely e munka által közelebből érdekelve ne legyen. Ara e kettős füzetnek 1 ft. 70 kr.

— *Brassai Sámuel* akadémiai tagtól egy nagyobb mű jelent meg, melynek czime: „*Logika*, lélektani alapon fejtegetve.” A tudós szerző e munkája nem annyira iskolai használatra van írva, mint inkább magántanulmányul mindazoknak, kik philosophiai tanulmányokban gyönyörködnek.

— *Czelder Márton*tól egy gondtal irt és nyomtatott imakönyv jelent meg, melynek czime: „*Vasárnapi, ünnepi s alkalmi imádságok templomi használatra*.” (Protestánsok számára). *Osterlamm* könyvvarus bizományosa.

△ (*A Magyar Gazdasági egyesület*) egy, a gazdasági kettős könyvvelről irandó munkára, pályázatot tűzött ki 50 arany díjjal. A beérkezett pályaművek közül egy sem felel meg egészen a feladatnak, a díj nem lesz kiadva, hanem a kérdésre a jövő évre két díjat tűznek ki. A beérkezett művek közül még legjobbnak találták, melynek jellegéje így szól: „Üzleti biztosság kalauz: jó számítás.”

+ (*A „Magyar nyelvészet*”) IV. évfolyamának 5-ik füzeté megjelent, következő tartalommal: „A hanghasonlítás a magy. helyesírásban *Torkos Sándortól*. — Még egyszer a magyar igék időalakjairól” *Imre Sándortól*. — Könyvismertetés. *Curtius*, *Grundzüge der griech. Etimologie*, *Budencz Józseftől*. *Osztják nyelv Hunfalvy Páltól*.

+ (*Humboldt Sándor összes műveit*) orosz nyelvre fordítják. Hát hazai irodalmunkba mikor lesznek átültetve?

+ (*„Tavasszi pillangók*”) czim alatt egy kis versfüzet jelent meg *Madarassy Lászlótól*. A kis 8. rétv 121 lapra terjedő füzet ára 1 f. 60 kr. új p.

+ (*Reményi Károly, testvére Reményi Ede*) eredeti magyar zeneszerzeménye érdekében tisztelettel fölkéri mindazokat, kik e művet előfizetés után kívánják megszerezni, sziveskedjenek pénzeiket hozzá minél előbb beküldeni, miután az később bizományba adva magasabb árért lesz csak kapható. A mű e napokban *Haske* és társa pesti műintézetéből kikerül, s így az előfizetők példányait rögtön megkapják. (Reményi Károly lakása Pesten Lipót-utca 20. sz. 1-ső emelet.)

+ (*A pesti műegylet*) f. hó 12-én tartott választmányi ülésében a f. havi képtárból hat olajfestmény és 2 aquarella vásároltatott meg kisorsolás végett. Az olajfestmények következők. „*Zach Felicián*”, *Madarász Viktor*tól (jelenleg Párisban tartózkodik). — „*Ganymed szöktetése*”, *Szilassy Gézáttól* (jelenleg Florenzben). — „*Naplementi tájkép*”, *Brechtler Bélától* Pesten. — „*Viharos éj a norvégiai partokon*”, *Baade Károlytól* Münchenben. — „*A veszélyeztetett kártyaház*”, *Leöffler Lipóttól* Bécsben. „*Magyar pörök tűz mellett*”, *Goebel Károlytól* Bécsben. — „*A cigány*”, *Madarász Viktor* „*Hunyady Lászlója*” a m. nemz. muzeum képcsarnoka számára vétetett meg.

+ (*A Kisfaludy-szobor*), melyet B.-Füreden közelebb fölállítani szándékoznak, mint műértő szemtanuk állítják, méltó testvére a nemzeti színház előtt busongó *Katona-szobornak*, tehát ugyanazon kritikai ütlegekre számíthat, melyekben a *Katona-szobornak*, fájdalom, oly nagy része volt. De erről még hiteles értesítést várunk.

+ (*A Lendvai-szoborról*) már egészen másképp kell nyilatkoznunk; ez diszére válik színházunknak, melynek előcsarnokában nemsokára fel fog állíttatni.

A természetből.

+ (*Megkövült erdő*.) *Radovenz* mellett, a festői sziklavölgyéről híres *Adersbach* közelében Csehországban egy megkövült erdő van, melyről *Göppert* a sléziai honi művelődési egyesület legújabb évi tudósításában kimerítőleg értekezik. Számtalan egyes törzsdarabok, részben még oly helyzetben, a mint a törzset képezték, hevernek ott egymásmellett, legalább is félnégy-szög mérföldnyi területen, s úgy látszik, eredetileg fővenyékbe voltak lezárva, mely azonban idővel szétmállván, most szabadon állanak. A törzsdarabokból 5—6 láb körületű fákra lehet következtetni. Kérge egynek sincs, habár egyéb tulajdonságaik a mellett bizonyít, hogy nem úgy sodortattak oda víz által, hanem valószínűleg ott helyben kövültek meg, a hol nőttek. Nagyító üvegen tett vizsgálatokból kitűnt, hogy e megkövült fák a tülevelűekhez tartoztak.

+ (*Szárazon utazó halak*.) *Dr. Hanrock* állattanában a halnak egy különös nemét írja le. Ez, ha a mocsár vagy tócska, melyben tartózkodik, kiapad, szépen fölkerelkedik, s a szárazon egyenes irányban mindaddig utazik, míg vizet nem talál. Bose egy másik nemét írja le a halnak, mely déli Károlinában található, s mely az előbbihez természetére nézve igen hasonlít. Mindkét féle hal éjjel kél utra, az egyik gyíkmódra mozogva, a másik ugrálva. Szájuk felett valami zsacsóforma van bőrből, melyet vízzel megtöltnek, midőn szárazon akarnak utazni, hogy kopótyuikat utközben megnevelsithessék. Természeti ösztönüktől vezetve, folyvást egyenes irányban haladnak, s mindig a legrövidebb utat választják. Ok ezt korántsem az emlékező tehetség segélyével teszik, mert ha például azon hely közelében, a hol tartózkodnak, egy hordót ásunk le, s azt vízzel megtöltjük, ezen halak, ha vizök kiszáradt, elhagyván előbbi helyöket, egyenes irányban tartanak a leásott vizeshordó felé. Így gondoskodott a természet azon állatok életföntartásáról, melyek egyébkint vízhiányban az elveszés veszélyének volnának kitéve.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

△ (*A bérszerződések*.) A budai cs. kir. helytartósági osztály a Magyar Gazdasági egyesülettől felvilágosítást kért a helyi szokásokról, melyek hazánkban általában, melyek a bérszerződésekre és azon bérszerződések fölmondására nézve léteznek, melyek ingatlanokra és egyes birtokrészekre vonatkoznak, ugyszintén a vízi-malmok és vízművek szerződéseire nézve is s az egyesülettől egyuttal véleményezést ohajt, hogy ez ügyben miként óvhatók meg leginkább a felek jogigényei. A választmány mindezekre felelni az elnökséget bizta meg.

△ (*A próbacseplés*), melyet a Gazdasági Egyesület jövő szeptember hóban Tót-Megyeren lett volna tartandó, a kedvezőtlen időviszonyok miatt elmarad. E kedvezőtlen időviszonyok azonban, mely alatt a háboru értett, a béke helyreálltával elmúlván; reméljük, hogy az egyesület is megmástitja, sietve hozott ebbeli határozatát.

○ (*Gyorssajtó*.) *Röck István* pesti gazdasági gépgyárában elkészült az első gyorssajtó, melylyel mult vasárnap, e hó 17-én, kísérletet is tett. A jelenlevő számos szakértők, a gépnek mind külsinjával, mind tökélyével teljesen meg voltak elégedve. Örvendünk a hazai iparnak e körülmény által ismét egy előretett lépésén. Hazai nyomdászaink ezentul, hasonló gépek vásárlásánál tett nagyszerű költséget megkímélhetnek, miután ollyat itthon is megrendelhetnek.

△ (Az idei gazdasági géphiállítás) belépű jegyei után 335 ft. 70 kr. jött be, ellenben a költségek 588 ft. 37 kr-ra mentek.

△ (Ausztria és Oroszország közt) egyezség kötött, mely szerint e két állam gőzösei az orosz és ausztriai kikötők közt rendes utazásokat tehetnek.

△ (Uj találmány.) Egy angol vegyész, *Moule John*, feltalálta módját, mint kelljen gyertya- vagy gázvilágnál is fényképeket készíteni. Az így készült fényképeket lehetetlen megkülönböztetni a nappal levettekétől.

— (Műmárvány.) Egy igen hasznos és szép találmányra figyelmeztetjük az építető közönséget. Tudva levő, mennyi költséggel s alkalmatlansággal jár a szobák falainak meszelése, festése s tapétókkal bevonása, s a mellett mennyire vannak kitéve e falak a nedvességnek, romlásnak, sőt férgek tanyáinak. A ki márványfalakat rakathat, mint teszik a nagyok és gazdagok palotáikban, az meg van mentve mind e veszélyektől. Igen, de hogy győzze ezt, a ki nem nagy és gazdag? Ennek legegyszerűbb s legkielégítőbb pótléka a *műmárvány* (Kunstmarmor), mely főszből (gipsz) s egyéb anyagokból vegyítve készül kökeménységű, különféle vastagságú és sima, fényes lemezekben, melyek a legváltozatosb színű és alakzatu márvány másolatait mutatják. E műmárványt készítenek s a falakra alkalmazzák többi között Bécsben lakó *Rajsek* testvérek hazánkfiái. Alkalmunk volt látni e napokban illy műmárvány lemezeket s valóban el kellett ismernünk e művek szépségét és könnyű alkalmazhatóságát. Ugy tudjuk, hogy eddigelé a salonokon, szobákban kívül főleg nyári lakokba használták ez ujnemű falazatot, mit egyebek között az is ajánl, hogy nyáron hűvösebb, mint más. Azon kívül használják padolatnak (parquet) is; gyógyszerárakba és kávéházakba pedig éppen legalkalmasabb volna. Ha bepiszkolódik az illy fal, csak le kell mosni. Nem omlitjuk a tartósságot, mely valódi kővel kiállja a versenyt. A mi az árát illeti, ugy vagyunk értesülve, hogy 1 □ láb illy műmárvány 1 ft. 30 kr. ujj. kerül, s e szerint mindenki kiszámíthatja, szobájának bemárványozása mennyibe kerülne. A nevezett *Rajsek* testvérek jelenleg Komáromban a sz. András templom oltárainak, oszlopainak stb. márványozásával foglalkoznak, mi mellett, mint onnan értesülünk, valódi műizlést fejtenek ki a közönség nagy elégedtségére. (Egyébiránt lakásuk Bécsben, Laimgrube 27. sz. a. Wieden-színház mellett.)

Közintézetek, egyletek.

⊙ (A kolossvári kiségitő pénztáregylet) a lefolyt félévben 154 taggal szaporodott, van tehát jelenleg 524 tagja 1240 részvénynyel. Az összes bevétel a mult félév alatt volt 10,119 ft. 92 kr., a kiadás 767 ft. 48 kr., maradt tehát forgalmi tőkének 9352 ft. 44 kr., mihez a mult év végén kimutatott tiszta vagyont hozzáadva, volt az egyletnek ez évi június végével 20,276 ft. 4 kr. tiszta forgalmi tőkéje. A kikölcsönzött összeg e félév alatt 39,974 ft. 50 krt. tesz, mely 327 tag közt oszlott meg. — Valóban vétkes közönyösségre mutat, hogy ez egylet olly szép sikerrel működése sem képes, a magyar földön több ilyenek keletkezését vonni maga után.

⊙ (A nyíregyházi evang. tanító képezde), mely 1849-ben megszűnt, ez évi szeptember 1-én ismét megnyílik. Kik ez intézetbe belépni akarnak, augusztus hó végeig jelentsék magukat Nyíregyházán a növelde igazgatójánál, Noszág Jánosnál. A tanfolyam 3 évig tart. Tannyelv a magyar. A belépőnek 16 évesnek kell lenni, ki már az algymnasiumot vagy alreáliskolát bevégezte s a zenében elemi ismeretekkel bír. A növendékek magán házaknál fognak lakni, de gond lesz rá, hogy a helybeli polgárcsaládoknál, mint ismétlők alkalmazást nyerjenek; s minden segély nélküli növendékről a nyíregyházi evang. egyházközség gondoskodik. A tanításért nem kell fizetni, de a muzeum és könyvtár javára minden növendék 2 ft. p. p. tesz le. A növeldevel egy konviktus is van kapcsolatban.

Közlekedés.

△ (A kassai indóház építését) már megkezdték, olly szorgalommal mintha csak a jövő ős végeig be akarnák fejezni; 500,000 darab téglá, tömördek mészkő, deszka áll már készletben. — A munkásokat részint idegen földről hozzák be, részint ott helyben fogadják — elég az, hogy eleget találjanak. A kassaiak előre örülhetnek e pompás épületnek, mely nagy dísz lesz a városnak.

— (A pest-eperjesi gyorskocsizás megszűnt.) Ezen 25 év óta fennállott gyorskocsizási intézet igazgatósága jelenti, hogy miután a pest-miskolczi vasutvonal megnyílása óta feleslegessé vált, jul. 15-én e gyorskocsizás megszűnt. Azonban Miskolc és Eperjes között ez intézet továbbra is fenn fog állani s augusztus elejével Tokaj és Eperjes között is életbe fog lépni. Remélni lehet, hogy a felvidék többi városai is rendez kocsizási összeköttetést fognak a főbb vasuti állomásokkal létrehozni.

Mi újság?

△ (Egyházi ünnepély.) E hó 17-én Vác nagy ünnepélynek volt színhelye, mert e napon ment végbe *Peitler* Antal püspök ő méltóságának beigtatása. Pestről egy külön gőzös vitte oda a vendégeket. A felette fényes szertartás reggeli 9 órakor kezdődött és mozsárdurrogatások közt folyt le. Délután két órakor megkezdődött az ebéd, mely alatt az összesen 300 terítéket számlált asztalok mind megteltek. A nagy ebéd számos felköszöntések közt vígan folyt le. Ez ünnepélyre tiz kinyomatott alkalmi költemény nyújtott be.

⊙ (Sok ezüst) van jelenleg a bécsi börzén. Ennek okát nem csupán a papirok áremelkedésében kell keresni, hanem abban is, hogy legközelebb

külföldről sok váltó- és ércpénz tódult a bécsi börzére. Piemontba és Lombardiába a bankjegyek kényszerforgalma bevitetvén, ez az érczet onnét kiszorítá s a bécsi piacra özönlötte; Velenczében az állampénztári utalványok pedig az ezüstöt Velenczéből szorították Bécsbe. Hozzájárul ehhez, hogy a háboru kezdetén sokan nagymennyiségű váltót és ércpénzt vásároltak, melyektől a béke hirtelen beálltával hovahamarább megválni ohajtanak. Innét az agio olly gyors alászállása.

⊙ (A két pengőkrájszáros, vagyis három ukrajcszáros réspénzdarabok) csak ez évi december 31-éig minden pénztárnál és hivatalnál fizetési és váltási eszközül elfogadandók. December 31-e után pedig csak mint nyers réz, suly azerint fognak értékkel birni.

+ (A bécsi nemzeti bank) továbbra halasztotta az alábbirt bankjegyek beszedése idejét. A pengőpénzben szóló bankjegyek közül az 1000 ftosok f. é. augusztus 31-ig minden bankpénztárnál, az országos fejedelmi pénztáraknál f. é. október 31-ig fogadtatnak el. Továbbá a pengő pénzre szóló 100 ftosok, 50, 10, 5, 2 és 1 ftosok minden bankpénztárnál f. é. november 30-ig, a bécsi bankpénztárnál f. é. december 31-ig fogadtatnak el. Ezen határidőkön túl minden illető bankjegy végkép megszűnik forgalomban lenni.

△ (A pesti egyetem tőkéjéhez) tartozó pozsonymegyei királyrévi malmot a m. pénzügyi miniszterium rendeletéből aug. 22-én nyilvános árverésen el fogják adni. A kikiáltási ára 18,900 fra van téve.

— (A pestbudai dalárdai kiránduláshoz) ígért gőzös az alacsony vizállás következtében más helyütt alkalmaztatván, f. é. július 24-én tervezett Visegrád és Migazzivárbai menet f. é. augusztus 15-ére halasztott; az ezen kirándulásra résztvevő aláírók menetjegyei aug. hó 10-től kiadatnak. — E közben jul. 30-án a polg. lődében egy énekestély is meg fog tartatni.

(Tűsvész.) Július 13-án Debreczenben tűz útven ki, két kis lakház elhamvadt. Ez alkalommal egy öreg asszony is életét vesztette. A kollegeumi tanulók az oltásban dicséretesen kitüntették magukat. Debreczen várostanácsa is elkezdhetne már lassankint arról gondolkozni, mint lehetne e városba is ollyféle intézkedést hozni be, mely a házak szalmafedele helyébe zsindelet varázsolna.

⊙ (Humboldt gyászünnepélyét) e hó 11-én tartották az amerikai Egyesültállamokban. A többek közt meg volt rendelve ez alkalomra egy fekete ravatal is, melybe fekete gyászlepellet leterített, hat fehér lovat fogtak, — továbbá egy antik koporsó és arra egy koszoru. Szerencsés azon nép, mely így tiszteli a tudomány férfait.

— (Jótékonyág.) Mélt. *Peitler* Antal József, vác-egyházmegyei püspök ur magasztos hivatásának céljai közé a szenvedő emberiség sorsának enyhítését is kitűzvé, az itteni *süket-néma intézet* alaptőkéjének szaporításul 200 forintot új pénzben az intézeti igazgatóságnak kézbesíttetni méltóztatott, mely kegyes adományért a magas adakozónak legforróbb hálaalköszönet nyilvánítatik. — Az intézeti igazgatóság által.

△ (Ünnepély.) A Heidelbergben és környékén lakó amerikaiak július 4-én, zászlókkal s virágokkal ékesített gőzösön, zenekísérettel kirándulást tettek Neckarsteinachba, ott megünneplendők az északamerikai államok szabaddá nyilvánításának évnapját.

+ (Arad környékén a nagy hőség miatt typhus belegség) fejlődött ki, mely aggodalmat ébresztő gyorsasággal terjed. Legjobb szer a hőségben a gyakori fürdés hideg vízben.

+ (Szent-Pétervárról) írják, hogy a Volga balpartján elnyuló nagy erdőség kigyuladt, s több nap óta folyvást nagyobbodó kiterjedésben ég.

— (Felhívás és kérelem.) Tisztelettel felkéretnek általam boldogult *Homokay* Pál tanár mindazon barátjai és tanítványai, kiknek mult évi október hóban a magyar irodalom e szerény bajnoka s e közkedességű lelkes tanár sarköve felállítását ezézőlőg „*Homokay Pál emlékezete*“ című munkámat megküldöttem: hogy jelen év november hó 1-ésig, vagy az illető pénzösszeget, vagy az el nem kelt példányokat nekem megküldeni sziveskedjenek, mert akkoron a nyilvánosság előtt eljárásomról számolni kötelességemnek ismerem. — Kecskemét, július hó 1859. — *Bulcsu Károly*, tanár.

— *Ipolyságról*, július 16-áról írják: Mezővárosunk jelenleg némi élénkségnek mutatja jeleit. Kocsisovszky színésztársasága, helybeli Sági Jancsi bandájának, mely egy idő óta nagy haladást tőn, zenéje mellett nyújt többször megtapsolt előadásaival kis közönségünknek estenkint kedves időtöltést, és mi igyekeznünk a színházban mindig minél számosabban megjelenni, mert hiszen kell, hogy pártfogoljuk a magyar színészeket, kik tehetségeik szerint nemcsak nemzeti szellemet lehelnek lelkeinkbe, hanem eredeti szindarabjaink előadásaival egyidőre legalább más világba, a költészet világába, varázsolnak, s irodalmunk drámai termékeivel is megismertetnek. Mint legjelesebb játszó megérdemlik az említést Kocsisovszky és Ligeti. — Nemrég hozzánk szomszéd Pereszély községben villámütés következtében tűz támadt, s egyedül rögtön segély közbejöttének köszönhető, hogy két háznál több nem égett le. — L.

— *Balassa-Gyarmatról* (Nógrád) jul. 12-ről írják: Vannak színészeink. Hubay társulata az eddig itt játszott vándorszínészek között a legjobbnak mutatta be magát; az igaz, hogy tiz év óta csupa gyenge társaság látogatott meg bennünket. Jelesek köztük Várady, Gönczy, Hubay, Tiszi a nők közül Gyórfyné és Hubayné. Szerepeiket meglehetősen tudják, az előadásra szorgalmat fordítanak: ily pártolást is érdemelnek; ámde mi kevesen vagyunk a színházban, mintha naponkint egy család jelennék meg, mely a m. hivatalnoki kar s ügyvédek családjaiból áll. A nagy szám nem gondol arra, mily nagy kötelesség a színügy pártolása is. Ugyanezen kis, de lelkes gyarmati közönség sétányunkon egy nyári szinkört építtetett, mi által lehetővé vált hogy a p. nemzeti színház jeles tagja *Fekety* Miklós is meglátogathatott. Ma

lép fel 5-ször, azóta hogy itt van, szinig telve van a kör, mert a vidéki magyarság 2—3 órányi távolságról is bejő az előadásokra. Mi Feleki urnak hálával tartozunk. Ő volt az első, ki városunkat vendégszereplésben részesítette; tudta, hogy nálunk anyagi előny nem várja s mégis eljött. Játékában nagy élvezetet találtunk, ő lett mérvevesszőnk, a színészek játékainak ezentuli megítélésében. Időjárásunk arabiai. Kerteink pusztára égetvék. Hüvelyes veteményeink oda vannak. Kukoriczánk kis esőre felüdülné, de nincs rá remény. Borra meglehetősen a kilátás. Jég nem bántott, a tűz is megkímélt; elvárjuk tehát, hogy a biztosító társaságok olcsóbb osztályba sorozzanak, annál inkább mert városunkban többé szalmával fedni nem szabad, vagy mivel legtöbbszörre a zsidók házaikból jött ki a tűz, nem kellene ronda házaikra külön classist állítani fel? (Csak nem akarja ön a házakat is vallás és nemzetiség szerint osztályozni? A könnyebben gyulható ház ugyanis más tekintetbe jön a biztosítóintézeteknél, mint a szilárd anyagokból épült. Szerk.) r. l.

— (Az ország felső vidékeiről égbekiáltók a panaszok) a nagy szárazság miatt. Igy Nógrádmegye Jobbágyi községéből e sorokt veszszük: A midőn több helyen a sok esőzést meg is unták, itt és több közelfekvő helységben olly iszonyu a szárazság, hogy a föld mélyen meghasadozott, és annyira kiszáradt, hogy a burgonyának, kukoriczának semmi nedvessége nem lévén, elhervadt; a káposzta már egészen tönkre jutott; kerti-veteményeink lehvadtak, de nem is öntözhetjük, mert bár a legidősb emberek sem emlékeznek, hogy a Zagyva egészen kiszáradt volna, most ez is megtörtént! Ugy vagyunk a kutakkal is, hogy többnyire, főképp az emeltebb helyeken, már vizet nem kaphatván, kénytelenek vagyunk, a mélyebben fekvő helyekre szorulni! A mező egészen kopár, a luczerna kiszáradt, és így kénytelenek vagyunk marháinkat a télre megtakarított szénával táplálni; a bab már tökéletesen megszáradt, gyümölcs nélkül; borhoz kevés reménység, mivel a szőlőfürtök lehullanak; a gyümölcs apró, izetlen, egészségtelen és lehull éretlenül; egyedül a gabonára nézve nincs panasz, mert majusban volt egy jóltevő eső, azzal felkapott minden; de gyászol most, a midőn az emésztő szél uralg, és még harmat sem jár; bár az Isten meghallgatná kérésünket, hogy még sarjut is kaszálhatnánk! — B. Gy.

— (Balassa-Gyarmaton ismét kétségbejött a szárazság.) Ottani tudósítónk írja: Az esőt mi már három év óta csak a hírlapokból ismerjük, másutt vizözönök, sőt alig 2—3 órányi távolságra tőlünk megkivántató elég áldott esők járnak; nálunk júniusban ugyan a port néhányszor leverte, de földünk meg nem ázott még egyszer sem; azonfelül naponkinti szelek s néhány hét óta afrikai hőség (38 fok R.). A kutak vizet nem adnak, kerteink kiégtek, tavaszi ültetvényeink lefonyadtak, szépen mutatkozott gyümölcsünk rakásra potyog. — szóval: nyári zöldételeket nem eszünk s télire sem fogunk elrakni semmit sem.

— (Komárommegyében a szárazság), melly másfél hónap óta uralkodik azon vidéken, szintén nyomasztó hatása. E tárgyról írják Bényről, jul. 15-ről: A tavakat, mik még csak pár hét előtt ölnyi mélységű vízzel állottak, most apró gyermekek meglábolhatják, csaknem mindenütt száraz iszapot hagyott a víz maga után. A tóalmok, mikre szintén most vírulina a dus aratás, szomoruan állnak az iszapokon, a szárazság mindegyiknek kiegészítő lelkét. Még a multkori levelemben említém, hogy a sarju-termés felül fogja mulni szénatermésünk mennyiségét, hanem ebbeli reményünk már végkép megcsökkent; megköszönjük, ha csak harmadát fogja szénánknak kipótolni. A tikkasztó hőség az egészséget is nyavalygásba hozza. Nem tudom, más környéken tapasztalható volt-e már az ugynevezett tudósorvadási kór (nem hektika), melly vidékünkön néhány nap óta vesélyesen szaporodik s gyors fejlődését s hatását az ember nem képes elképzelni; néhány hét alatt erőt fejleszt a beteg meggyilkolására, holott illy nyavalya évekig is el szokta néha kinozni az embert. S az a jellemzőes e kór nál, hogy a benne sorvadó egész végpercezeig folyvást állandó étvágygyal bír s folyvást azon édes reménnyel kecségteti magát, hogy nem sokára felgyógyuland. — Épen a mult héten Barsmegyének egyik falujában egy ismerősömet látogatám meg, kinek pár nappal előbb ugyanezen bajáról értesülék s ki már 24 nap óta benne szenvedett. Még halála előtt egy órával így szóla hozzám: „Most érzem legjobban, hogy már nemsokára felgyógyulok.“ Alig negyed órával is végperceze előtt még salátával peccenyét ozsonnázott s kevés szóváltás után e szavakkal: „Csak már hamarabb felkelhetnék,“ szemem láttára hanyatt bocsátá fejét s vége lön. — Számos helyen el van e nyavalya terjedve s helységünkben is többen találkoznak, kik e sorvadásban szenvednek. S az a különös, hogy évnegyedenként befizetjük a ker. orvos fizetését, de azért igen ritkán látjuk. Szegény betegek az Istenbe s jó szerencsébe öntik bizalmukat. — A szárazságnak tulajdoníthatjuk sertéseink nagy számbani elhullását is; ámbar az illető hatóság szigoruan működött e nyavalya meggátlásában, de keveset használhatott, mert az egész csürhe többnyire távol legelészven a folyamtól, illy forróságban vízhez könnyeden nem juthatott, szomjuságában kénytelen volt elveszni. Sok még reggel épen hajtatott ki, s már délután elhullva maradt a legelőn. — Az aratás most foly jávában. Sokkal jutalmas az áldás a tavalyinál, csak hogy a tengeri, bab, burgonya általában hervadásnak indultak, s a munkának talán felényi gyümölcsét sem hozzák meg. Szóleink szintén fonyadtak. Gyümölcsünk, millyenek baraczk, szilva stb. magukban összetöpnék s alkalmatlanokká válnak az étkezésre. A buza, rozs, árpa s repce-nemek árai tulságosan leszálltak e hó folyamában. A zabnak nagy kelete van, csak hogy az nálunk az elkésett esők miatt igen szűkre szorult. — Az ürgefaj szerfelett el van szaporodva; a mint az aratás bevégeződik, nyomban hozzá fogunk irtásához. Tömérdek a kár, mit e pusztító faj okoz. Igen czélszerű a muzslai sz.-biróságnak e faj irtása tárgyában legközelebb kiadott utasítása, valamint Magyar- és Német-Szölgyén a községek

előljárósága is bölcse tevé intézkedéseit e tárgyban azáltal, hogy minden birtoktulajdonosra aránylag kiveté, mennyi ürgefarkat mutasson be kiki a saját birtokán fogottakból a község birájának. Ezen példa aratás végével minden községben eszközésbe fog hozatni. — Az elemek, habár kis részben is, de nem nyughatnak, dulásaikat gyakorolni. Pár hét előtt a velünk szomszédos Csata helység birájának csüre égett el, hihetőleg gyújtás következtében; mult éjjel pedig nyugatfelé láttunk nagy világosságot, de az irányt tökéletesen nem tájékozhattuk. — r. l.

— (Szent József pesti kath. főnevelőjében) mult héten tartattak meg a vizsgálatok. Az eredmény ez idén is megfelelt a szakférfiak, szülék és nevelésbarátok várakozásának, kik nemcsak a tan- és nevelésmóddal, hanem az intézet helyiségeivel és felszerelésével is megelégedve távoztak innen.

+ (Nagy Jakab derék tilinkost) nemsokára megint lesz alkalmunk hallani. Pestről aztán Bécsbe, onnan pedig Párisba szándékozik, hol eredeti magyar öltönyben akarja tilinkóművészetét bemutatni a nagy világnak. Mivel az ágyuk elhallgattak, most már újra megszólalhatnak az ábrándos pástor-furulyák.

+ (A hőség Párisban) a közelebb mult napokban olly magas fokra hárgott, hogy sok ló az utcán hirtelen összerogyott s életét veszté. Hir szerint Londonban is szokatlan s kiállhatlan hőség uralkodik. Pesten sem fázunk.

⊙ (Az elemek dulása) ismét tűz nyelvén predikálja az oltószerek s nagyobb vizipuskák szerzését a községeknek s a biztosítás eszméje terjesztését a községi és egyházi előljáróknak. Mint beszélük, Szék városa nagyrésze f. hó 8 kán sütésből eredt tűz martaléka lett. A magyar ált. biztosító-társaság kolozsvári főügynöksége, melly minden nagyobb községben, minden hivatalhelyen, postaállomáson ügynökséget kíván állítani, Széken csakis többszörös kísérletei után volt képes ügynökséget felállítani, s már megjött a sors csapása. Valóban a lelkészeknek s községi előljáróknak nem lehet elégszer ajánlani, hogy tetszésök szerint az erdélyi kölcsönös- vagy a magyar biztosító-társaságnál minél többen ügynökséget vállaljanak, s a népet biztosításra szólítsák, hogy illy eséteknél mint Széken is, hol mint halljuk, a templom is leégett, legalább azzal vigasztalhassák magukat, hogy részokról mindent megtettek. Hol a családapa pár befizetett forintjával családja összes vagyonát biztosíthatja, e társaságok emberbaráti jótékony czélját lehetlen el nem ismerni, s azt ismételve a közönség figyelmébe nem ajánlani. K. K.

— (Elkészt, mint az apci tolvaj.) Hevesmegye Apcz városában bizonyos féltelkes özvegyasszony hallván, hogy a harmadik helységben olcsóbb a pálinka, ott vásárolt az aratók számára 4 itczét. Ezt megtudván egy zselér, keresett módot, hogy hozzá férhessen: azonban tarisznyát is vitt, hogy, ha sikerül, szalonnát is pakolhasson és csakugyan bejutott a belső kamarába, ahol hozzáfogván a dologhoz, füstölt hussal és szalonnával tarisznyáját jól megrakta, de még inge ujjait és derekát is. Szerencsétlenségére megtalálta a pálinkát is; iszogott tehát; sőt az ott levő szakkender-magot döntötte le feje alá, s lepihent a teherrel. Reggel megjelenek az aratók, szalad az asszony pálinkáért, s eliszonyodva kiált segítségért; erre bérohantak az aratók, és még akkor is alig bírták észére hozni az elkésett tolvajt, az üres butykos pedig mellette állott, úgy vezették azután eredeti megterhelte állapotában a bíróhoz, a ki majd könnyit rajta, reméljük.

Levelezés.

Bécsi levél, julius 19-én. (A bécsiek most is megvannak. Kórház. Nyár. Egyveleg.) Mi bécsiek sohasem vagyunk szükében a minden képzelhető alkalomra magát, ha török-zsakad rákaptafázó mulatságoknak. — Alig hangzott el az utolsó ingyen „heringschmaus“ ünnepi zaja, már is, „tavaszrejtelmi bál,“ gombaszüret — vagy az első melegházi ugorkát üdvözlő „fest,“ valamennyi kalendáriumi napot újra megdicsőítő rántott csirke emlékünnepekkal együtt rohanják meg a közönséget; a bécsi kocsmáros soha sincs zavarban az épithetonok miatt, rácsapja akármire, ha nem rimel, hát assonál; a lárma után pedig mindig megindul az ember fia; egyes vállalkozó látogatóit a legmeglepőbb váratlanságokban bőkezűleg részesíteni ígérkezik, melly váratlan meglepetés rendszeren abból áll, hogy a legszükemlébb udvarfélében kertet nyit. Kertet? . . . hogy ne? . . . 4—6 oleanderfát glédában felállit, minden fa közé asztalt szur, s aztán rámondja, hogy kert, és mi örülünk a kerthen, mint fakatonának a gyermek, és fogy a sör, mintha ingyen mérnék. Most jönnek a sajátképi meglepetések: mig a gyermekek közt, kiket az emancipált szülök az iskolából az erényhirdető „pamlatschen“ elé visznek, hogy ott torkig lakva, igével és sörrrel még éjjel utáni álmatlankodjanak, aczélpenák és üvegkalamárisok osztatnak intő jelképekül szét, a kisasszonyok öngyűrűkkel és üvegfüggőkkel örvendeztetnek meg, mig a férfiak potya „3 könyvből“ pöfékelnek, ide nem számítva a gratis „családi retket“ s az öblös, még családibb burnótos szelenczét, mellyet köszönet gyanánt, mig a mosolygó és hajlongó vendéglős odébb viszi, nagyot nyikoritva, tárva azt a másik asztal elé, minden hangnemen keresztül harsogó trüszszentések követke. — Ez utóbbit „Garteneröffnungs-Huldigungsfeier“-nek nevezik.

E perczenben a „Waffenstillstandssoirée“ épen ugy csalogatja a sógorokat kocsmában éltetni a békét, mint ellenállhatlanul sietett oda a „Heldenerinnerungs-Trauerfest“-re — éltetni a holtakat; kell-e ennél ősbibb kedélyesség, nem-e a legözönvizeletibb ártatlanság-e ez?

Elénk és népes ez a Bécs mindig; e perczen bár $\frac{2}{3}$ -e faluzik, $\frac{2}{5}$ furdözik, $\frac{1}{3}$ -e utazik, hemzsegnek utcáin, s bár az előadási termék — akarom mondani a kávéházak — meglehetősen kipusztultak már, annál inkább telnek meg a kórházak; a könnyebbkaliberű sebesültek — mert illyenek is népesítik most falainkat — a kórházak fasorai alatt sétálnak, üdülőknek s chronicus bennlakóknak csodadolgokat beszélve a legfrisebb multból, mig a

súlyosabban sérültek az ágyat nyomják — ki tudja meddig, vagy tán nem sokáig. Alkalmam van köztök megfordulni, s sebészileg szólva, csakugyan a legszebb s leggyönyörűbb szurony- és golyósebekkel találkoztam, hanem ezeken kívül olyakkal is, miket sebészeink illy számban, vagy egyáltalán aligha láttak még — *harapott* sebekkel; megirtóztam azon gondolatától, hogy ember emberen természetes fegyvereivel illy vérfagyalag, halálos pusztításokat tudjon véghez vinni; egész mellizmok (mípectorales), vállizmok (deltoides) stb. *tövestül* vannak fogakkal és körmökkel kitépve; varju a varjunak sem ássa ki szemét.

A béke s a kiengesztelődés jeléül tekinthető azon körülmény is, hogy az eddig gondosan becsirizelt párisi iparműkiállítási érmekről lefeszett a patriotikus burok, a francziák császáranak torzképei is minden rá- és idevonatkozó karikatúrákkal egyetemben visszavándoroltak a műboltok legel-felejtetőbb zugaiba, hogy onnan vagy sokára, vagy tán soha napvilágra többé ne kerüljenek s hogy a legszánandóbb élcmeddőség illy uton behuzta siralmas csörgő sipkáját, azon az igazi humor és elménczéség érdekében csak örülni lehet.

Stuwer háborui utó- és viszhangokul e lapok megjelenése napján, mint illusztrációját e mai legkivihetőbb lehetlenségeknél, fából vaskarikát, az-az vízi tűzjátékot hirdet, fittyet hányva elemével azon elemnek, mely nem egyszer mosta el I. Stuwernek legtüzesb reményeit; nem csak a korsó de a legcizfrább pirotechnikai készletek is addig járnak a vízre, míg egyszer elmerülnek. Különben nem kívánván *Cassandra* lenni a modern Vulcanusnak, kitelhető jószívűséggel ezt mondom: Sok szerencsét a lyrai tüzi játékhoz!

Le roi est mort, vive le roi — a háborunak vége, éljen a sakk! — A „V. U.”-nak e nemes játékra vonatkozó minapi talpraesett cikkét mi bécsi magyarok — kik nagy tisztelői és hivei vagyunk a néhai persa király e szó-rakoztató játékszerének, mely mint egy szellemud férfiú mondá, játéknak komoly s komolyságnak játék — a legnagyobb megelégedéssel üdvözöltük. Oly országba, mely kebeléből Szent, Löwenthalt, Erkelst s a párisiakat e perczen ritka számításai általbámulatra gerjesztő ifju Kalist bocsátotta a világ elé s hol ezeken kívül még annyi hivatott találkozik, szükségkép hiányát kellett érezni olly közlőnynek, mely ez irányban is utmutatója legyen a haza szellemi mivelődésének.

Willmers Rudolf ur, ki Murphy a zongorán s épen csak Willmers a sakkon, általam arról értesülvén, hogy a „V. U.” a külföld példájára sakk problémákkal szándékozik lapja érdekét nevelni, szíves készséggel ajánkozott, azon esetben ha, mint várható is, a kérdéses rovat megindulásakor a szerkesztőség részéről közreműködésre fogna felszólíttatni. — ama hires feladatok vérrokonával járulni e vállalathoz, melyek már többször nyerték el a berlini, bécsi, sz. pétervári stb. társulatok által a legjobb sakkproblémára kitűzött első rendű jutalmakat, anélkül azonban, hogy *telivért* fogtak volna vele. — *)

Nagy forráságban kevés az ujdonság — evvel érjük be.

Most pedig szíves olvasó és különösen tisztelt szerkesztő ur, engedjék meg, hogy e sorokkal zárjam be néhány óra leveleim folyamát. — Agyon-untam már magam a nagy városban s bár sem kritikusk sem báró, vagyok mégis annyi ember, hogy én is kikivánkozzam ölébe az anyatermészetnek anélkül, hogy mint annyi más, hálátlanul megénekeljem. Ha kívánja a szerkesztő, irok én csendes falusi magányomból is bécsi leveleket, mint irnak Pesten vidékit, mint csinálnak Somogyban salon feuillettonokat és mint — ut supra — vizen tüzi játékot. (Halljuk a szép szót! *Szerk.*) K. T.

Apróságok a lefolyt háboruból.

⊙ (Egy beteg franczia tiszt) a zuávok ezredéből, alig huszonhárom éves, megsebesülten feküdt Milanóban a St. Angelo kórházban. Vonásai s magaviselete elárulják, hogy jó házból való. Születésre párisi s Magentánál sebesült meg — jegyese egy párisi angyalszép fiatal gazdag hölgynek, ki mihelyt értesült jegyese szerencsétlenségéről, azonnal hozzá sietett Milanóba. Elutazása titkon történt, még kedvese sem tudott megérkezéséről előre semmit, ki épen aludt, midőn ennek ágyához lépett. A beteg felnyitva szeméit, előtte állt a gyönyörű hölgy, szeliden mosolygva, mint egy nemtő, kezét megragadta s zokogva borult kebelére. Azután a szép menyasszony vigasztalá kedvesét, s rajongó lelkesedéssel szolt azon boldog napokról, melyeket, mint hitvesek majd együtt élni fognak. De a beteg mind ezekre csak mély sóhajokkal s le-lepergő könyekkel felelt. A szegény leány nem tudta még, hogy völégényének kapott sebei következtében le kellett vágni mindkét lábát!

△ (A zuávok macskái hitettek magukért); nemcsak gazdáik, de ők is megharczóltak az olasz földön ellenségeikkel. Ha azon házban, hová a zuávot beszállásolák, sok patkány vagy egér volt, reggelre nagy vérontást vitt végbe ezek közt a macska, mely egész éjjel lesben állott. Az olaszok szintén örültek már, ha zuávokat szállásoltak a házakba, mert reggel nem volt ott többé sem egér, sem patkány. Ha a zuávok a mezőn táboroztak, macskáik az ürgeket, mezei egereket fogdosták össze s egyéb a mezőn tartózkodó apró állatokat. Sőt ütközet alatt is leugrott a macska gazdája bornyujáról, ha egeret vagy ürge látott, azt elfogta s ismét felült előbbi helyére, ott falandó fel zsákmányát. És így a zuávok macskáinak tartása senkinek sem került semmijébe, sőt ezen fölül még azok hasznát is tettek.

+ (Illyen sem történik békeességben.) Egy, a magentai csatában halálosan megsebesült osztrák tiszt sebéből a golyót kivették, mire a haldokló azt egyik tisztársának adta emlékül. Ez az emlékgolyót egy kis bőrzacsókba

varrta s köpenyzeabében hordozta. A solferinói ütközet alkalmával közbejött eső miatt a tiszt köpenyét magára vette, s úgy harczott az ellenséggel. Az ütközet után történetesen köpenyzeabébe nyulván, meglepetve tapasztalta, hogy a kis bőrzacsókban most nem egy, hanem minden hiány nélkül, két golyó van. Az első golyó a második által találva, egészen összelapult; de a tiszt czombját a sérüléstől megóvta.

Egyveleg.

△ (A vastuskó.) Pesten is van egy „vastuskó”, de ennek eredeti hazája Bécs. — Bécsben a vastuskó-téren az 1080 számu ház egy fülkéjében áll megerősítve, mely kétségkívül csak maradványa egy egész fának. Eredetivé s jellemzővé teszi a belevert sok szeg, melyek fejei szorosan érintik és fedik egymást, úgy hogy a tuskó belanyagáról semmit sem lehet látni. A tuskó egy ölnyi magas, felülről néhány igen rövidre hagyott ága látszik, alul el-metszve, s egy a kövezeten felülemelkedő kőtalapra állítva van, hátulról több kidudorodása a falhoz ér, előlről pedig egy vaskarikát s ezen lakatot láthatni, mely által a falhoz van erősítve. Több század óta áll már változatlanul e helyzetben, mint azt egy 1614-ből való rézmetszeti kép mutatja. Történetéről szoló adatok, valamint a mondák, nem mennek fölebb a 16-ik századnál. E szerint a tuskót tartó gyűrűt és lakatot egy lakatos-inas készítette az ördög segítségével. A lakat eredeti kulcsa elveszett. Később a lakatnak új kulcsot csinálni a Nürnbergben már mesterré lett inast hívták meg ismét, kinek csak az ördög megcsalása után sikerült a kulcsot helyreállítani. A tuskóba az első szeglet is e lakatos verte be. A tuskót a monda a régi bécsi *tölgy* néven is nevezi. — Irástudók véleménye szerint e tuskó azt jelenti, hogy a nagy bécsi erdő egykor azon helyig terjedt, hol most áll — azon időben t. i., mikor Lipót a szent, azon helyen, hol most Bécsben az Eszterházy-palota áll, kis vadászházzal birt. — A pesti vastuskó a kis-híd és vácz-utca szögletét képező ház fülkéjében, kétségkívül a bécsinek csak utánzása, mivel a Bécsből Pestre vándorolt, s itt letelepült németek ennek felállítását mintegy emléket emeltek, mely őket eredetükre s ős fészükre emlékeztesse.

⊙ (A biztosítás) egyik legrégebb s a kereskedelemre nézve legfontosabb ága a tengeri biztosítás. 1857-ben Németországban 98 biztosító-társaság volt, melyek mindegyike tengeri biztosítást is, vagyis a tengeren járó hajók s áruik biztosítását elfogadta. Ezek közül csak Hamburgban 25, Triesztben pedig 23 székel. A nagy verseny a tengeri biztosításnál még inkább lenyomta a díjakat, mint a tűzbiztosításnál. Ugyanis 1814-ben az átlagos díj Hamburgban $3\frac{1}{16}$ -százalék, míg 1857-ben csak $1\frac{3}{8}$ -százalék volt. És így nem csuda, ha, kivált Hamburgban, majdnem évenként szünnék meg társulatok s keletkeznek újra mások. Csupán folyók, vagyis folyókon járó hajók s áruik biztosítására Németországban 15 társulat áll fenn. Amerikában, mint minden jó, a biztosítás eszméje is gyorsan elterjedt. A tűzbiztosító társulatok székhelye itt Uj-York és Boston. E társulatokat eleinte bözzeüzletnek nézték s 1856-ben Uj-Yorkban már 67 biztosító-társaság állt fenn, melyek száma 1857-ben 33-ra olvadt le. A tengeri biztosító-társaságokra nézve az igen viharos 1855. és 1856-ik év feletle válságos volt, s bár a biztosítási díjak Amerikában magasabbak, mint Európában, s bár Uj-Yorkban a biztosító-társulatok kedvezésképp feletle csekély adót fizetnek, mégis ez években sok társulat megbukott és csak kevés volt olyan, mely részvényeseinek osztalékot adhatott volna. 1857-ben a bostoni községtanács egy bizottmányának több tagja azon indítványt tette, hogy maga a község pótolja polgárainak minden balesetekből eredő kárát, melyek fedezésére az adót emelje fel, de indítványa elhangzott. Az életbiztosító-társulatok Amerikában csak 1842 óta ismeretesek. Az Uj-York államban szabadalmazott biztosító-társulatok kötelesek, alaptőkéjüknek felét ez államban helyezni el, azt két-annyi értékű még adósságmentes vagyon részre fektetni s táblázni be; a másik felén pedig egyesült állami állampapírokat vehetnek.

+ (A rózsatermesztés Chinában.) A chinaiak előtt a rózsák már a legrégebb korban ismeretesek voltak, s azt folyvást kitünő gondnal termesztették. A chinai császár könyvtára körülbelül 18,000 kötetből áll, melyek közt 12,000 kézirat van. Ez utóbbiak közt 1500 kötet csupán a növény- és virágtant, még pedig egyharmadrészen kizárólag a rózsatermesztést tárgyalja. A császár kertjeiben tömegtelen sok rózsák terem, úgy hogy a belőle nyert olaj évenként mintegy 100,000 főt jövedelmez. Ezen illatszerral csak a császári családnak, a mandarinoknak és az ország legfőbb méltóságainak van joga élni. Ha alacsony állásu embernél rózsáolajt találnának, olly szigoru büntetés alá esnék, mintha gyilkosságot követett volna el. Minél kisebb a rózsák, annál nagyobb a becsé Chinában; a bokrok, melyeken e rózsák teremnek, ritkán magasabbak 8 hüvelyknél. A chinaiak csak két fajtát ismerik a rózsának: a fehér és piros borzasrózsát. Az európai virágmivelők módszere, mellynél fogva különféle színű és fajtájú rózsákat állítanak elő, Chinában, úgy látszik, egészen ismeretlen. Chinából igen sok rózsavizet hordanak ki évenként. A babonás chinai a rózsát óvszerül is használja a gonoszlelkek ellen; t. i. egy kis zacskóba teszi azt, s aztán felakasztja ajtajára, miáltal kűszöbét a rosszszellemek ellen biztosítva hiszi. Siamban azt hiszik, hogy minél több rózsát termeszt valaki, annál több joga van, hosszú és boldog életet remélni.

△ (A skandináv nép) kielégíthetlen pálinkaszomja világszerte ismeretes. Svédország fővárosában, Stokholmban pedig a pálinkaiszákosság még soha sem volt olly virágzásban mint most, mivel a pálinka olcsó, a napszám-bér pedig magas. Minden este, de kivált ünnepeken, az utcákon, a sok rész-égbertől alig lehet békésen megmaradni, a korcsmák pedig a verekedésnek folytonos színhelyei. Meg is terem aztán mind ennek szép gyümölcse.

*) Willmers ur ajánlata örvendetesen hatott reánk. Előre is köszönet a szívesességért. Szerk.

Az utcákon rendszeresen minden reggel találunk legalább 4-5 halottat, ki el- vagy leesés, vagy vízbefulás, avagy verekedés közt adta ki lelkét. Ezenkívül ritkaság 50 évesnél öregebb embert találni itt. Az ivadék, a gyermekek, satnyák.

Színházi napló.

Péntek, jul. 15. „Tartuffe.“ Vigjáték 5 felv. Irta Molière, ford. Fekete Soma. A mai est sok élvezetet nyújtott a közönségnek. A klasszikus vigjátékot jelesen adták elő színészeink. Tóth József a czimszerepet oly mesterileg adja, hogy Molière, ha élne és látná, talán jobb képzmutatót ő sem fogna kívánni.

Szombat, jul. 16. Fioretti Helena k. a. negyedik föllépteül: „Ernani.“ Opera 4 felv. Zenéje Verdié. A vendégművész, úgy látszik, fokozatosan kívánta megnyerni a közönség tetszését. Minél többször halljuk, annál szebbnek találjuk énekét. Ha a közönség első fölléptekor inkább udvariaságból tapsolt, most már ezt valódi meggyőződésből, a vendégművész énekének őszinte szives méltánylásából tette. Fioretti k. a. szerepének némely részeit valóban oly szépen adta elő, hogy mindenki meg lehetett vele elégedve.

Vasárnap, jul. 17. „Liliomsf.“ Eredeti népszínmű 4 felv. Szigligetié. Ha olyan nagyon meleg nincs, a mulatságos régi darabon, s színészeink jó játéka jól elmulathattunk volna.

Hétfő, jul. 18. „Falusi egyszerűség.“ Vigjáték 4 felv. Irta Töpfer K. ford. Nagy Ignác. A czimszerepet, Sárkát, Priell Kornélia szokott jelességgel adta; mellette Szerdahelyi és Zöldi tünt ki. Hátha még kissé hüvösebb lett volna!

Kedd, jul. 19. Fioretti k. a.-nak ötödik föllépteül: „Linda.“ Opera 3 szakaszban. Zenéje Donizettié. A vendégművész ismét új dalait tűntette ki képzettségének. A közönség elismerő nyilatkozatokkal fogadta.

Szerda, jul. 20. „Leteriérés Vicomte.“ Vigjáték 3 felv. Irta Bayard és Dumanoir; ford. Somolki. A czimszerepben Hegedüs né kedves és szeretetreméltó volt, a mi neki rendes jó szokásai közé tartozik.

Csütörtök, jul. 21. „Robert és Bertran.“ Vig. ballet 5 képben.

Szerkesztői mondanivaló.

4585. Régi dicsőség. Várjunk még vele. Karácson ej. Ez is korán jött. Szegény Miska. Ennek meg épen jobb lett volna meg sem születni. A 7 komoly strofa refrainje valóban komikus hatása:

„Szegény Miska, talán többet nemis látlak!“

Az illy refrain nagyon hasonlít a — csukláshoz, akár mit beszél közbe az ember, újra meg újra torkon ragadja az embert.

4586. B. Gyarmat. K. J. Ön sokalja azon tiszteletdíjat, melyet a nemzeti színház tagjai, midőn vidéken vendégszerepelnek, az ottani vándortársulatoktól nyernek. Az ön által felhozott esetben p. o. a mindenkori bevétel fele s azon felül egy egész jutalomjáték volt díj adva. Ezt ön a szegény vándorok pénztárára nézve igen károsnak tartja, s ohajtaná, hogy a nemzeti színház tagjai, kik otthon úgy is „a lehetőségig becsületes fixumokkal ellátva vannak“ (ez nem ok!) szegény vándorkollekták iránti tekintetből vendégszerepeiket olcsóbban adják. — Mindenki be fogja látni, hogy ez oly tárgy, melyet hírlapi vitatás alá venni sem lehet. Magán szerződés, mely az illető felek közös, szabad megegyezéséből keletkezett. Ki fogna előre megítélni, melyik fél fog nyerni, melyik veszteni? Sőt valószínű, hogy mind két fél nyerni fog, legalább hihető, hogy a vándorszínészek egy pesti előkelő vendég föllepésekor nagyobb közönségre számolhatnak, mint különben; ha ezen kilátásuk nincs: vagy nem, vagy olcsóbb feltételek mellett kell szerződniek a pesti színész-szel. S ki tudja, mennyi költsége volt ez utóbbinak, míg odáig eljutott, hogy p. o. B.-Gyarmat lelkes közönségét magasabb műelvekben részesítse? stb. stb.

4587. Szabadszállás. R. M. Vettük s ohajtása szerint eligazítjuk a dolgot. Magán uton még egyéb mondanivalónk is lesz.

4588. Bágy. A. T. Gondunk lesz rá, hogy a kívánt „észrevételek“ közöltessenek.

4589. Sz. Márton. B. J. A példány járni fog.

4590. K.-Sz. Miklós. B. K. A múlt évben hirdettet magyar zongora-iskola még nem jelent meg; de van egy régiebb s, mint mondják, eléggé jó Janotyktól, melynek ára 5 pft.

4591. Miskolcz. P. Az ígért elbeszélést jövő számunkban reméljük megkezdhetni.

+ (A kilencz tartományból álló Lombardia) legújabb összeírás szerint 2,725,740 lakost számlál, s területe 375 oszt. négyszög mérföld. A népességből 666 protestans, 2965 zsidó, a többi mind rom. katolikus; A Velencei tartomány 2,300,997 lelket számlál, 414 oszt. négyszög mérföldnyi területen.

4592. T.-Lök. Megkísértjük a módosítást. A lap véletlenül maradt el, de azóta ismét megindult.

4593. Ócsa. Z. J. Nem azt a „Visszatekintést“ kérdeztük mi. Megvan már, a mit kerestünk.

4594. A kedveshez. Illy toldalékkal: „Kérem a t. szerkesztő urat a következő lapban a Vasárnapba kitétetni.“ — Drága nagysám! nem lehet. Nem volna kegyednek valami más, biztosabb, gyorsabb postája — a kedveshez?

4595. Tisza-Füred. K. postamester urnak. A panaszok, melyeket ön velünk közölni sziveskedett, önek irodalmunk iránti ügybuzgalmáról tesznek tanúságot, a miért fogadja ön őszinte elismerésünket. A lapok gyakori elkésése miatt ön a kiadóhivatalokat okozza. Ámbár a panaszok nem annyira a mi lapjaink, mint inkább a leginkább a politikai napilapok ellen vannak intézve, melyek számai ön postáján igen gyakran vagy egészen elmaradnak, vagy egyszerre csoportosan érkeznek: — meg kell e tárgyat mégis e helyen is említenünk. Nem akarunk senkit legyezni s a fölmerülhető hibákat eltakarni, de mi gyakran vagyunk s voltunk tanui a rendezett kiadóhivatalok fáradhatlan, rendszeres eljárásának, mely meggyőzött bennünket azon lelkiismeretességéről s buzgalomról, a melyet az előfizető közönség méltán megkívánhat. Láttuk azonban gyakran a kikerülhetlen akadályokat is, melyek egyes számoknak okvetlen elkésését hozták magukkal. Ezen körülményt vagyunk kénytelenek önök is szives figyelembe ajánlani. Ezek, úgy hiszük, meg fognak szűnni. — A többire nézve közöltük a panaszokat az illetőkkel s az orvoslás bizton várható.

1596. Több t. előfizetőnk, kik lapjaink szétküldése miatt hozzánk fordultak, biztosíthatjuk, hogy a kellő lépéseket megtettük.

4597. Nagy-Bánya. F. Azon rovar neve, melyből 10 darabot nekünk is küldött ön, s mely az egész nagy-bányai vidéken oly nagy kárt tett a gyümölcsben, aranyos eszelény (Rhynchites auratus). Igen közönséges pusztító rovar. Nálunk még egy kisebb faja is ismeretes: Rhynchites Bacchus. Keleten szintén előfordul, csak hogy akkora alakban, mint egy kis cserebogár. Ennyit a leghitelesebb forrásból.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-		Izraelit. naptár	Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Julius			Julius (ó)		Tamuz			
24 Vasárnap	B6 Krisztina	B 5 Jol.	12 D6 Gábor	4 29	7 42	22	11 20	2 36
25 Hétfő	Jakab ap.	Jakab	13 Aquil.	4 30	7 41	23	11 57	3 54
26 Kedd	Anna	Anna	14 Czírjék	4 31	7 39	24	* * *	5 7
27 Szerda	Zoer. András	Benedek	15 Athenag.	4 33	7 39	25 Demut	0 53	6 10
28 Csütört.	Inczé pápa	Sámson	16 Marina	4 33	7 37	26	2 4	6 57
29 Péntek	Pantal. Beat.	Seraph.	17 Jácint	4 35	7 37	27	3 30	7 34
30 Szomb.	Abdon. Sen.	Julitta	18 Sisoas r.	4 35	7 37	28 S. Sim.	4 59	8 3

Holdnegyed : ● Ujhold 29-kén 10 óra 0 perczkor este, nálunk meg nem látható napfogyatkozás.

TARTALOM.

Vidats István (arczkép). — Emlékezés egy zivatarról. Dalmady Gy. — Népdal. Bonyhay B. — Ismét néhány szó nemzeti hagyományaink és a tájszógyűjtés ügyében. Debreczeni. — A regényes Vágvölgy (folyt., 2 képpel). — László Károly levelei Amerikából VI. (vége). — Velence, mint erősség (képpel). — Tarház: Furdói élet: Tenke, Bodajk, Bártfa, Szinye-Lippocz, Czemeté. Irodalom és művészet. A természetből. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Közlekedés. Mi ujság? Bécsi levél. Prórások. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár. — A Politikai Ujdonságok 29. számának főtartalma: A Villafrancai béke. — A két császár találkozása Villafrancában. — Minő kilátásokat nyújt a béke? — Cavour gróf lemondása. — Belügyi mozgalmak. — A békekötés után kifejlődött állapotok. — Heti krónika. — Tarca: Az angol és francia hajóhad. A háboru költséges volta. Vidéki közlemények: Nagyvárad, N.-Déd, M.-Vásárhely stb. Levél Mantuából. Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

Előfizetési felhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1859. évi másodfélvi folyamára.

Előfizetési feltételek, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt 6 hónapra (jul. — dec.) 5 ft., 3 hónapra (jul. — sept.) 2 ft. 50 kr. ujp.

A Vasárnapi Ujság külön 6 hónapra (jul. — dec.) 3 „ — „ „ „

A Politikai Ujdonságok külön 6 hónapra (jul. — dec.) 2 „ 50 „ „

☞ Tíz előfizetett példányra egy tisztelet-példány. — A pénzek bérmentes küldése kéretik. ☞

A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó együtt 6 hónapra (jul. — dec.) 10 ft. ujp., 3 hónapra (jul. — sept.) 5 ft. ujp.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala,

Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)